

نماز

:

:

ترجمه:

إسحاق بن عبدالله دبيري العوضي

١٣٨٤/١٤٢٦ هـ

۸	مقدمه
۱۳	تقدیر و تشکر
۱۵	تعریف نماز
۱۷	مشروعیت و فضیلت نماز
۲۴	جایگاه نماز نزد رسول الله
۲۶	آنچه که مستحب است به هنگام اذان گفته شود
۲۸	اول: باب طهارت و پاکیزه‌گی
۲۹	چگونگی وضو
۳۲	شرائط وضو
۳۳	فرائض وضو
۳۴	نواقض وضو
۳۶	واجبات وضو

٣٧	دوم: باب نماز
٣٧	شروط نماز
٣٩	ارکان نماز
٤١	فضیلت تکبیر احرام
٤٣	واجبات نماز
٤٤	انجام آنچه در نماز مباح می باشد
٤٥	مکروهات نماز
٤٦	آنچه که نماز را باطل می کند
٤٧	اوقات نماز
٤٨	تعیین اوقات نماز
٥٠	تحیت المسجد
٥٢	سنت های نماز
٥٣	در هنگام اقامه چه باید گفت

- ۵۴ سنت‌های فعلی نماز
- ۵۶ سنت‌های قولی
- ۵۹ نگاه کردن به سجده و نهی از نگاه کردن به آسمان
به هنگام نماز
- ۵۹ فضیلت سنت سواک
- ۶۰ فضیلت صف اول
- ۶۱ احکام سجده سهو
- ۶۵ اذکار مشروع بعد از سلام دادن از نماز
- ۶۷ فضیلت نماز جماعت و رفتن به مساجد
- ۷۲ ستره در نماز
- ۷۴ فضیلت نماز جمعه
- ۷۵ فضیلت زود به مسجد رفتن در روز جمعه
- ۷۵ آنچه لازم است در روز جمعه انجام شود
- ۷۶ اعمالی که مکروه است انجام دادن آنها در مسجد

در حالیکه امام خطبه می خواند

- ۷۶ نمازهایی که دارای سبب هستند
- ۷۶ ۱ - نماز عیدین
- ۷۸ چگونگی نماز عیدین
- ۷۸ ۲ - نماز استخاره (طلب خیر از خداوند)
- ۸۰ ۳ - تحیه المسجد
- ۸۱ ۴ - نماز خورشیدگرفتگی یا ماه گرفتگی
- ۸۲ ۵ - نماز طلب باران
- ۸۳ ۶ - نماز میت
- ۸۹
- ۱۰۹
- ۱۱۶ طهارت مریض دارای چند حالت می باشد
- ۱۲۰ چگونگی نماز مریض
- ۱۲۶ منابع

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شرائط نماز و واجبات و ارکان و اذکاری که مستحب است پس از نماز خوانده شود، و نیز نمازهایی که دارای سبب هستند مانند نماز عیدین، نماز استسقاء، نماز استخاره، نماز خورشیدگرفتگی یا ماه‌گرفتگی و نماز میت در این رساله گنجانده شده است.

و به دنبال آن رسالهٔ عالم بزرگوار شیخ عبدالعزیز بن باز : در مورد روش نماز رسول الله ، و احکام نماز و طهارت مریض خواهد آمد.

از خداوند متعال عفو و مغفرت را برای خود و برای آنها و پدران و مادرانمان و برای هر کسی که این کتاب را مطالعه و به آن عمل می‌نماید و برای تمام مسلمین مسئلت می‌نمایم.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

:

حمد و ثنا و ستایش سزاوار خداوند است و بس. درود و سلام بر روان پاک پیامبر خدا آل و یاران و پیروان او باد. اما بعد: بر هیچ زن و مرد مسلمانی منزلت و جایگاه نماز پوشیده نیست. نماز ستون محکم دین و یکی از ارکان مهم آن است، و نماز آخرین وصیت پیامبر برای امتش است، و نماز اولین عمل انسان است که در روز قیامت در مورد آن بازخواست خواهد شد، که اگر نماز انسان مورد قبول قرار گرفت سایر اعمال وی مقبول، و اگر نمازش فاسد و مردود شد در قیامت زیانمند می شود. چنانکه در حدیث صحیح آمده است نماز نور است پیامبر می فرماید: «الصلاة نور» نماز در روز قیامت صاحبش را در زیر سازه رحمت خداوند قرار می دهد و نمازگزار در ضمن آن هفت گروهی است که در قیامت خداوند آنها را در زیر سایه رحمت خود قرار می دهد. پیامبر در مورد آن می فرماید: «ورجل قلبه معلق بالمساجد»

«مردی که دل به مساجد بسته است در ردیف آن هفت گروهی است که خداوند آنها را در زیر سایه رحمت خود قرار می‌دهد» و نشانه شأن و منزلت نماز این است که تنها فریضه‌ای است که خداوند در کتاب خود آنرا به ایمان نامگذاری کرده است و می‌فرماید: **وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ . (البقره: ۱۴۳).**

«خداوند نماز شما را ضایع نمی‌گرداند».

و پیامبر هدایت و رحمت آنرا به عهد و پیمان میان نمازگزاران و کافران توصیف نموده: **«العهد الذي بيننا وبينهم الصلاة فمن تركها فقد كفر».**

«عهد و پیمانی که در میان ما مسلمانان و میان کافران هست، نماز است که هر کسی آنرا ترک کند کافر می‌شود».

و پیامبر توضیح داده که ترک نماز منجر به شرک و کفر می‌شود و فرموده: **«بين الرجل وبين الشرك أو الكفر ترك الصلاة».**

«فرق میان انسان مسلمان و شرک و کفر ترک نماز است».

پیامبر با وجود آن همه مهربانی که داشته است، قصد نموده که کسانی در مسجد به نماز حاضر نمی‌شوند

خانه‌هایشان را بر سر آنها خراب کند و بسوزاند و خداوند در قرآن بیان فرموده که ترک نماز سبب داخل شدن در آتش می‌شود. و درباره اهل دوزخ می‌فرماید: **مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ۚ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ**. (المدثر: ۴۲-۴۳).
 «چه چیزی شما را به دوزخ وارد نمود؟! می‌گویند ما از نمازگزاران نبودیم».

خواننده محترم این موضوع مبارک که در پیش روی دارید، شامل فائده‌های فراوان و ویژگی‌های خاصی است که مؤلف آن جناب آقای شیخ صالح الخلیفه - خداوند توفیق را به او عنایت فرماید - در این رساله آنچه که متعلق به نماز است مانند شروط و ارکان واجبات و سنتها و اذکار مستحب بعد از نماز در آن بیان داشته است. به اضافه احکام نمازهایی که دارای سبب هستند. مانند نماز عیدین و نماز (استسقاء)، نماز طلب باران و نماز ماه‌گرفتگی و غیره.

و بنده آنرا مطالعه نموده و دیدم که جمع‌بندی خوبی کرده، و آنرا با شیوه زیبا و عبارات روان و واضح تقدیم داشته است، و از خداوند مسئلت می‌نمایم که آنرا در میزان اعمال صالح وی قرار دهد. بنابراین لازم است که هر زن و

مرد مسلمانی که می‌خواهد در مورد نماز به بحث و جستجو بپردازد و از آن آگاهی پیدا کند این رسالهٔ نفیس را به دست آورده و دیگران را به آن تشویق و راهنمایی کند و از خداوند متعال مسئلت می‌نمایم که به منت و کرم خود اخلاص در اقوال و اعمال را نصیب ما فرماید.

آخرین دعای من این است که می‌گوییم حمد و ستایش یزدانی را سزا است که خداوندگار جهانیان است و درود و رحمت بر روان پاک پیامبر ما محمد و آل و یاران او باد.

نوشته: عبدالمحسن بن محمد العجیمی

مدیر ادارهٔ ارشاد شعبهٔ هیئت امر بمعروف و نهی از منکر منطقه ریاض

امام و خطیب مسجد جامع فاطمه الزهراء

محلهٔ المرسلات - شنبه ۸/۶/۱۴۲۶ هـ.ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حمد و ستایش تنها لایق ذات الله است و درود و سلام بر محمد و آل و یاران او باد.

اما بعد: این رساله مختصر را که برادر دینی جناب شیخ صالح بن علی الخلیفه نوشته است مطالعه نمودم که در آن ارکان نماز و واجبات نماز و سنت‌های قولی و فعلی و اذکار و ادعیه مشروع پس از نماز فرض را ذکر نموده. آنچه را که اختیار و انتخاب نموده مورد استفاده است و نیز به بحث و بیان نمازهایی که دارای سبب هستند مانند نماز عیدین، نماز طلب باران، نماز آیات (کسوف)، نماز استخاره و نماز میت پرداخته است. چرا که این رساله دارای فائده علمی است و بسیاری از مردم به نسبت این عبادت جاهل و نادان هستند. خداوند به مؤلف جزای خیر عطا فرماید و با علم او به مسلمانان نفع برساند - خداوند عالم‌تر است - و درود و سلام خداوند بر محمد و آل و یاران او باد.

عبدالله بن عبدالرحمن الجبرین ۱۴۲۴/۹/۳ هـ ق

حمد و ستایش سزاوار خداوند و پروردگار جهانیان است و او را سپاس‌گذارم که مرا توفیق بخشید برای تألیف این کتاب که در آن به بحث و بیان رکن دوم از ارکان اسلام که واجب است بر هر مرد و زن مسلمانی که به خوبی آنرا بشناسد می‌پردازد و آن عبارت از نماز و شروط و ارکان واجبات و سنت‌های آن است به اضافه نمازهایی که دارای سبب هستند مانند نماز عیدین، نماز آیات (خورشیدگرفتگی و ماه‌گرفتگی) نماز (استسقاء)، طلب باران، نماز استخاره، و نماز میت. بسیاری از مسلمانان به خوبی با این نمازها آشنائی ندارند و واجب است که آنها را یاد بگیرند و به فرزندان و خانواده خود یاد دهند و بنده لازم است تشکر کنم از برادران بزرگوار که عبارتند از جناب شیخ عبدالمحسن العجیمی خطیب و پیش‌نماز مسجد جامع فاطمه الزهراء که این کتاب را مطالعه و تصحیح و برای آن مقدمه نوشته است.

و همچنین جناب شیخ حمد العبدالله الوهیبی خطیب و پیش‌نماز مسجد شیخ محمد بن عبدالوهاب در محله ملک فهد

و شیخ خالد العلی الخلیفه خطیب و پیش‌نماز مسجد الروضه
و استاد فهد السلامه پیش‌نماز مسجد حسن بن طالب در محله
الصحافه و از خداوند می‌خواهم که در دنیا و آخرت آنها را
موفق گرداند.

صلاه در لغت به معنی دعاء است. خداوند در قرآن می‌فرماید: **وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ . (التوبة: ۱۰۳).**

«برای آنان دعاء و طلب آمرزش کن که قطعاً دعا و طلب آمرزش تو مایه آرامش ایشان می‌شود.»
 شرعاً صلاه (نماز) عبارت است از گفتار و کردار مخصوصی در اوقات مخصوص که با تکبیر یعنی گفتن (الله اکبر) شروع می‌شود و با تسلیم یعنی گفتن «السلام علیکم ورحمة الله» ختم می‌شود.

پنج فرض در شبانه روز بر پیامبر و امتش در شبی که او به مسجد الأقصی و از آنجا به آسمانها برده شد فرض گردید که در میزان حسنات انسانها پنجاه فریضه محسوب می‌شود و رسول الله اندازه رکعات و اوقات نمازها را مشخص فرموده که عبارت است از ظهر چهار رکعت، عصر چهار رکعت، مغرب سه رکعت، عشاء چهار رکعت، صبح دو رکعت. **إن شاء الله** بعداً در جایی دیگر از این کتاب تعیین

اوقات نمازها را بیان می‌کنیم: پیامبر فرموده: «من صلی العشاء فی جماعة فکأنما قام نصف اللیل ومن صلی الفجر فی جماعة فکأنما قام اللیل کله»: «کسی که نماز عشاء را همراه جماعت بخواند همانند کسی است که تا نیمی از شب را نماز خوانده باشد و کسی که نماز صبح را همراه جماعت بخواند مانند کسی است که تمام شب بیدار و نماز خوانده است».

و این لطف و مرحمتی از جانب پروردگار است برای این که نمازی تا نماز دیگر کفاره لغزش‌هایی است که در آن فاصله انسان مرتکب می‌شود مادامیکه از گناهان کبیره پرهیز شود.

نماز رکن دوم از ارکان پنجگانه اسلام بعد از شهادتین است و به دنبال آن زکات، سپس روزه رمضان، سپس حج بیت الله الحرام برای کسی که توانایی مالی و جسمی داشته باشد. خداوند در سوره بقره می‌فرماید:

لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿۱۲۱﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ

وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿۱۲۲﴾ . (البقره: ۱-۳).

«الم (بزرگ است خداوندی که این کتاب عظیم را، از حروف ساده الفبا به وجود آورده). (۱) آن کتاب با عظمتی است که شک در آن راه ندارد؛ و مایه هدایت پرهیزکاران است. (۲) (پرهیزکاران) کسانی هستند که به غیب (آنچه از حس پوشیده و پنهان است) ایمان می‌آورند؛ و نماز را برپا می‌دارند؛ و از تمام نعمتها و مواهبی که به آنان روزی داده‌ایم، انفاق می‌کنند. (۳)».

و خداوند در سوره معارج می‌فرماید: إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ

جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾
الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿٢٣﴾ . (المعارج: ٢٠-٢٣).

«هنگامیکه بدی به او رسد سخت بی تاب و بی قرار می گردد* و زمانیکه خوبی به او می رسد مانع دیگران می شود (و بخل می ورزد)* مگر نمازگزاران، آنها که نمازها را به موقع می خوانند و بر آن مداومت و مواظبت دارند».

و خداوند فرموده: حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ
الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ . (البقره: ٢٣٨).

«در انجام نمازها بویژه نماز عصر محافظت ورزید و فروتنانه برای خدا بپاخیزید».

نماز ستون اسلام و رکنی است که بواسطه آن میان اسلام و کفر جدایی انداخته می شود. چنانکه پیامبر می فرماید: «بین الرجل والشرك (أو الكفر) ترك الصلاة»: «میان انسان مسلمان و شرک یا کفر ترک نماز است»^(۱). به روایت امام مسلم و پیامبر فرموده «العهد الذي بيننا وبينهم الصلاة فمن تركها فقد كفر»: «عهد و پیمانی که میان ما مسلمانان و کافران

(۱) اگر شخصی نماز نخواند و مدعی اسلام باشد میان آن شخص و شخص کافری فرقی وجود ندارد (مترجم).

هست نماز است، و هر کسی نماز را ترک کند کافر می‌شود. و نماز اولین عملی است که در روز قیامت در مورد آن از بندگان بازخواست می‌شود که اگر نمازش صحیح و مورد قبول قرار گرفت بقیه اعمال وی صحیح و مورد قبول قرار می‌گیرند و اگر نماز مورد قبول قرار نگرفت، سایر اعمال وی مردود می‌شوند همچنانکه پیامبر فرموده: «إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ عَنْهُ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عَمَلِهِ صَلَاتُهُ فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَنَجَحَ وَإِنْ فَسَدَتْ خَابَ وَخَسِرَ»: «اولین چیزی که در روز قیامت از اعمال انسان بازخواست می‌شود نماز او است، که اگر نماز مورد قبول قرار گرفت، به تحقیق آن انسان رستگار و پیروز شده است، و اگر نماز فاسد و مورد قبول قرار نگرفت به تحقیق آن انسان ضررمند شده است». (به روایت از ترمذی) نماز پس از شهادتین بزرگترین ارکان اسلام است و رابطه میان بنده و پروردگار است که بر وی فرض نموده و خداوند جایگاه نماز را بزرگ گردانیده و بیشتر از هشتاد مورد در قرآن نمازگزاران را مدح و ستایش نموده و نماز همانند سر در بدن است.

از پیامبر سؤال شد که چه عملی نیکوتر است، فرمود

«الصلاة في وقتها» «نماز به موقع» و سؤال شد پس از نماز؟ فرمود «بر الوالدین» «نیکی با پدر و مادر» عرض شد پس از نیکی با پدر و مادر ای رسول خدا؟ فرمود «الجهاد في سبيل الله» «جهاد در راه خدا». نماز نور چشم مسلمانان موحد است.

نماز نور چشم موحدان است و مؤمنین با پیروی از پیامبر هرگاه دچار غم و اندوهی شدند به نماز پناه می‌برند و به وسیله نماز غم و اندوه خود را برطرف می‌کنند و نماز گناهان را محو می‌کند.

چنانکه پیامبر فرموده: «أرأيتم لو أن نهرأً بباب أحدكم يغتسل منه كل يوم خمس مرات هل يبقى من درنه شيء؟ قال: فذلك مثل الصلوات الخمس يمحو الله بهن الخطايا».

«به من بگویند که اگر رودخانه‌ای از نزدیک خانه یکی از شما روان باشد و روزانه پنج بار در آن غسل کند آیا چرک و کثافتی بر روی آن باقی می‌ماند؟» پیامبر فرمود: این نمونه نمازهای پنجگانه است که خداوند بواسطه آنها گناهان را محو می‌سازد. (متفق علیه).

و پیامبر به ما دستور فرموده که از نمازهایمان مواظبت کنیم و فرموده: «من حافظ عليها كانت له نوراً وبرهاناً»

ونجاةً يوم القيامة ومن لم يحافظ عليها لم تكن له نوراً ولا برهاناً ولا نجاةً وحشر يوم القيامة مع قارون وفرعون وأبي بن خلف: «كسى که بر نمازهای پنجگانه مواظبت کند در روز قیامت نمازهایش برای او نور و دلیل و مایه نجات هستند. اما کسى که بر آنها مواظبت نکند نه نوری و نه دلیلی برای نجات وی وجود ندارد و همراه قارون و فرعون و ابی بن خلف حشر می شود». (به روایت امام احمد و طبرانی).

و پیامبر فرموده: «ما من امرئ مسلم تحضره صلاة مكتوبة فيحسن وضوءها وخشوعها وركوعها إلا كانت كفارة لما قبلها من الذنوب ما لم يأت كبيرة وذلك الدهر كله»: «هیچ فرد مسلمانى نیست که هنگام نمازهای فریضه به خوبى وضو می گیرد و به خوبى خشوع و رکوع آنرا انجام می دهد مگر اینکه آن نماز کفاره گناهان پیشین می شود مادامیکه گناه کبیره را انجام ندهد و این در طول عمر تکرار می شود.

پیامبر در حالیکه نزدیک بود به ملکوت اعلى بیوندد می فرمود: «الصلاة الصلاة وما ملكت أيمانكم»: «از نمازهایتان محافظت کنید و با بردگان و کنیزان خود به خوبى رفتار نمائید».

و همچنین خلیفه دوم عمر فاروق هنگامیکه نزدیک بود جانش را به جان آفرین تسلیم کند بعد از ضربه زدن مجوسی خبیث فیروز ابولؤلؤ می فرمود: «لا حظَّ في الإسلام لمن ترك الصلاة»: «در اسلام برای کسی که نماز را ترک کند سهمی نیست».

از جمله احادیثی که درباره نماز از پیامبر روایت شده اند این است که می فرمود: «حُبَّ إِلَيَّ من دنيَاكم الطيب والنساء وجعلت قرة عينب في الصلاة»: «در این دنیای شما سه چیز در نزد من محبوب هستند: ۱. بوی خوش، ۲. زن و ۳. نور چشم من در نماز است، و فرمود: «أرحنا بها يا بلال»: «یعنی برای برپایی نماز اقامه بگو ای بلال».

پرهیز ای برادر مسلمان از اینکه نماز بی روح و بی جان بخوانی، سعی کن با قلب در نمازهایت حضور پیدا کنی زیرا تو با پروردگارت در حال مناجات هستی.

پیامبر می فرماید: «فإنَّ المسلم إذا كَبَّر تكبيرة الإحرام ثم صلى صلاته كلها ثم انصرف فقد لا يحسب له إلا عشرها أو تسعها أو ثمنها أو سبعها أو سدسها أو خمسها أو ربعها»: «بتحقیق مسلمان هرگاه تکبیر احرام گفت سپس نمازش را

خواند سپس از نماز برگشت ممکن است برای او حساب نمی‌شود مگر یک دهم یا یک نهم یا یک هشتم یا یک هفتم یا یک ششم یا یک پنجم یا یک چهارم نمازش». بعضی‌ها هستند بحدی در نمازشان غافل هستند، که بعد از نماز، نمازشان را به کهنه‌ی پیچیده می‌شود و به روی آنها انداخته می‌شود.

بر مسلمان واجب است بعد از اینکه وضوی کامل گرفت با نشاط و سرحال وارد نماز شود.

پیامبر می‌فرماید: «لا صلاة بحضرة الطعام، ولا وهو يدافع الأخبثین»: «نباید کسی از شما در حالیکه خوراکی آماده است یا نیاز به قضای حاجت دارد نماز بخواند زیرا اینها باعث از بین رفتن خشوع و فروتنی در نماز می‌شوند در حالیکه خشوع و فروتنی اصل و مغز نماز است».

رسول الله می فرماید: «حُبَّ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ النَّسَاءِ الطَّيِّبِ، وَجَعَلْتُ قِرَةَ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ»: «در این دنیای شما سه چیز در نزد من محبوب گشته‌اند زن صالح، بوی خوش، و نور چشمان من در نماز قرار دارد. (به روایت امام احمد).

هرگاه چیزی رسول الله را اندوهگین می‌کرد فوراً به نماز پناه می‌برد و می‌فرمود: «أَرْحَنَّا بِهَا يَا بِلَالُ»: «یعنی اذان بگو و بوسیله نماز مرا در آسایش و راحتی قرار بده».

در این دنیا نماز مایه آسایش و نور چشمان او بود، و ایشان از نماز و طولانی شدن آن لذت می‌بردند.

از ام‌المؤمنین عائشه صدیقه روایت شده که: شبی از شبها رسول الله بلند شد و وضو گرفت و شروع به نماز خواندن نمود، این قدر گریست تا اینکه دامنش خیس شد، و به حدی به گریه ادامه داد تا اینکه مکانی که در آن نماز می‌خواند خیس شد. بلال آمد اذان گفت و نماز را اعلام کرد هنگامی که دید رسول الله گریه می‌کند گفت ای رسول خدا چرا گریه می‌کنی در حالیکه خداوند گناهان قبلی و بعدی

تو را بخشیده رسول الله فرمود: «أفلا أكون عبداً شكوراً»: «آیا نباید من بنده شاکر و سپاسگزار خدای خود باشم؟»
 از ام‌المؤمنین عائشه روایت شده می‌فرماید:
 رسول‌الله شبانه اینقدر نماز می‌خواند تا پاهای مبارکش شکافته می‌شد. عائشه می‌گوید عرض کردم ای رسول خدا چرا اینقدر خودت را آزار می‌دهی در حالیکه خداوند گناهان پیشین و بعدی تو را بخشیده. فرمود: «أفلا أكون عبداً شكوراً»: «آیا نباید من بنده شاکر و سپاسگزار باشم؟». هنگامیکه وقت نماز می‌رسید بلند می‌شد انگار که فردی غریب است.

عائشه می‌فرماید: «كان رسول الله يحدثنا ونحدثه فإذا حضرت الصلاة فكأنه لا يعرفنا ولا نعرفه»: «ما و رسول‌الله با همدیگر صحبت می‌کردیم هنگامیکه وقت نماز فرا می‌رسید انگار که نه ما او را می‌شناسیم، نه او ما را می‌شناسد، زیرا نماز مایه آسایش و نور چشمان و آخرین وصیت او برای امتش بود».

می‌فرمود: «الصلاة الصلاة وما ملكت أيمانكم»: «مواظب نمازتان باشید و با بردگان و کنیزانتان به نیکی رفتار نمائید».

خداوند می‌فرماید: رَجَالٌ لَا تُلْهِيمُ بِيَجْرَتِهِ وَلَا بَيْعَ
عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ سَخَّافُونَ يَوْمًا
تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٧﴾ . (النور: ٣٧).

«مردانی که نه تجارت آنها را از یاد خدا و برپا داشتن نماز و
ادای زکات باز می‌دارد، و نه خرید و فروش، آنها از روزی
می‌ترسند که دلها و چشمها در آن دگرگون و زیر و رو می‌شود».

و رسول الله فرموده: «إِذَا قَالَ الْمُؤَذِّنُ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ: فَقَالَ
أَحَدُكُمْ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ: ثُمَّ قَالَ الْمُؤَذِّنُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ: قَالَ
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ: ثُمَّ قَالَ الْمُؤَذِّنُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ: قَالَ
أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، ثُمَّ قَالَ الْمُؤَذِّنُ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ قَالَ لَا حَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ قَالَ الْمُؤَذِّنُ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ: قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا
بِاللَّهِ: ثُمَّ قَالَ الْمُؤَذِّنُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ: قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ: ثُمَّ قَالَ الْمُؤَذِّنُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ: قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ»: «هرگاه مؤذن گفت (الله
اکبر الله اکبر) شما هم بگویید (الله اکبر الله اکبر) هرگاه مؤذن گفت
(اشهد ان لا اله الا الله) شما بگویید (اشهد ان لا اله الا الله) هرگاه
مؤذن گفت (اشهد ان محمداً رسول الله) شما هم بگویید (اشهد ان

محمداً رسول الله) هرگاه مؤذن گفت (حی علی الصلاة) شما بگویید (لا حول ولا قوة إلا بالله) هرگاه مؤذن گفت (حی علی الفلاح) شما بگویید (لا حول ولا قوة إلا بالله) هرگاه مؤذن گفت (الله اکبر الله اکبر) شما هم بگویید (الله اکبر الله اکبر) هرگاه مؤذن گفت (لا إله إلا الله) شما بگویید (لا إله إلا الله) هرکس آنرا همراه مؤذن تکرار نماید داخل بهشت می شود.

إن شاء الله از این به بعد به تفصیل از نماز و طهارت و متعلقات آنها بحث می کنیم.

:

از باب طهارت شروع می‌کنیم زیرا پاکیزگی قبل از شروع به نماز واجب است.

خداوند متعال می‌فرماید: **يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهَّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ . (المائدة: ٦).**

«ای مؤمنان هنگامیکه برای نماز بپاخواستید صورت‌ها و دست‌های خود را همراه با آرنج‌ها بشوئید و سرهای خود را مسح کنید و پاهای خود را همراه با قوزک‌ها بشوئید. اگر یکی

از شما بیمار بودید یا اینکه مسافر باشید یا اینکه یکی از شما از قضای حاجت برگشته‌اید یا آمیزش جنسی با زنان کرده‌اید و در این صورت آب نیافتید با خاک پاک تیمم کنید و با آن بر صورت‌ها و دست‌های خود بکشید. خداوند نمی‌خواهد شما را به زحمت بیفکند، بلکه می‌خواهد شما را پاک سازد و نعمتش را بر شما تمام نماید؛ شاید شکر او را بجا آورید!».

اولاً بسم‌الله می‌گویید و دستان خویش را سه بار می‌شوید، سپس صورتش را سه بار می‌شوید، سپس دو دست را همراه آرنج‌ها سه بار می‌شوید، سپس تمام سر را با گوشها یک بار مسح می‌نماید، سپس پاها همراه با قوزک‌ها را سه بار می‌شوید، یک بار هم کافی است و باید از راست شروع کند. واجب است اعضاها را متوالی و پشت سر هم پیش از آنکه اعضای قبلی خشک شود بشوید. اگر آب قطع یا تمام شد، قبل از اینکه وضو کامل شود و پیش از یافتن آب اعضای وضو خشک شدند هنگامیکه آب را یافت واجب است از نو وضو بگیرد و باید ترتیب را رعایت نماید. هنگامیکه از وضو

فارغ شد می گوید: «أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله». رسول الله می فرماید: «ما منكم من أحدٍ يتوضأ فيبلغ أو فيسبغ الوضوء، ثم يقول: أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، إلا فتحت له أبواب الجنة؛ يدخل من أيها شاء»: «نیست هیچ کس از شما که وضوی کامل بگیرد سپس بگوید: «أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله». مگر اینکه درهای بهشت بر روی وی گشوده می شوند از هر کدام که بخواهد وارد بهشت می شود (به روایت امام مسلم) و ترمذی جمله: «اللهم اجعلني من التوابين واجعلني من المتطهرين» را اضافه نموده است: «پروردگارا مرا از زمره توبه کنندگان و پاکیزگان قرار بده».

رسول الله می فرماید: «إذا توضأ العبد المسلم ... أو قام المؤمن فغسل وجهه خرج من وجهه كل خطيئة نظر إليها بعينه مع الماء، أو مع آخر قطرة ماء، فإذا غسل يديه خرجت كل خطيئة كان يبسطها بيديه مع الماء، أو مع آخر قطرة ماء، فإذا غسل رجليه خرجت كل خطيئة مشتها رجلاه مع الماء، أو مع آخر قطرة ماء، حتى يخرج نقياً من الذنوب»: «هرگاه بنده مسلمان وضو گرفت

یا بنده مؤمن برخاست و وضو گرفت و شروع نمود صورت خویش را شست هر گناهی که با چشمان خود انجام داده همراه با آب، یا آخرین قطره آب بیرون می‌رود، و هرگاه دستان خود را شست هر گناهی را که با دستان خویش انجام داده است همراه با آب، یا آخرین قطره آب بیرون می‌رود، و هرگاه پای خویش را شست هر گناهی را که با پاها برای آن حرکت نموده همراه آب، یا آخرین قطره آب بیرون می‌رود تا اینکه همه گناه او پاک می‌شوند». (به روایت امام مسلم).

رسول الله فرمود: «من تَوْضَأُ فَأَحْسِنِ الْوَضُوءَ خَرَجْتَ خَطِيَاةَ مَنْ جَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَرِهِ»: «هرکسی وضو بگیرد و به خوبی آنرا انجام دهد گناهان وی از بدنش خارج می‌شوند حتی از زیر ناخن‌ها گناهان خارج می‌شوند». (به روایت امام مسلم).

برادر مسلمان مواظب باش پاکیزگی قلبی و بدنی خودت را به نیکی انجام بده تا به محبت خداوند سبحان نایل آیی: خداوند سبحان در قرآن می‌فرماید: **إِنَّ اللَّهَ تَحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ** (البقره: ۲۲۲). «همانا خداوند توبه‌کاران و پاکان را دوست می‌دارد».

و می فرماید: فِيهِ رِجَالٌ مُّحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ
مُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ ﴿١٠٨﴾ . (التوبه: ۱۰۸).

«در مسجد قبا کسانی هستند که می خواهند روح و جسم خود را پاکیزه دارند خداوند هم پاکیزگان را دوست می دارد». برادر مسلمان با وضو و پاکیزگی رو به مسجد حرکت کن تا به رضایت خداوند و به بهشت وی نایل آیی.

۱. اسلام: که نقطه مقابل آن کفر می باشد.
۲. عقل: که مقابل آن دیوانگی یا زوال عقل می باشد.
۳. تمییز: مقابل آن کوچکی است.
۴. نیت: محل نیت قلب و تلفظ به آن بدعت می باشد.
۵. همراهی با وضو تا آخر: یعنی هنگام شروع تا آخر و بدنبال هم انجام گیرد.
۶. انقطاع موجب وضو: ^(۱).
۷. پاک نمودن با آب یا با سنگ پیش از وضو هنگام نیاز

(۱) قطع شدن آن چیزی که سبب می شود که باید وضو گرفت مانند ادرار یا مدفوع. (مترجم).

به آن.

۸. پاک بودن و مباح بودن آب و آن بر دو نوع می‌باشد:
  - ۱- آبی که خود پاک و پاک‌کننده هم هست مانند آب دریا و رودخانه، ۲- آبی که نجس است و به هر چیزی اصابت کند آنرا هم نجس می‌نماید مانند ادرار.
۹. برطرف نمودن هر چیزی که مانع رسیدن آب به پوست می‌شود مانند چربی زیاد و رنگ و غیره.
۱۰. رسیدن هنگام نماز برای کسی که دائم‌الحدث می‌باشد مانند سلسل البول یا زنی که دائم مستحاضه می‌باشد بر زنی که دائم در حال استحاضه می‌باشد و نه زنی که در حال حیض است، واجب است برای هر نماز وضو بگیرد.

۱. شستن صورت، و آب کشیدن به دهان و بینی برخی از صورت محسوب می‌شود.
۲. شستن هر دو دست همراه با آرنج‌ها.
۳. مسح تمام سر و گوش‌ها از سر محسوب می‌شوند.
۴. شستن هر دو پا همراه با قوزک‌های آنها.

۵. ترتیب.

۶. موالات و پشت سر هم انجام دادن وضو.

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: **يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهَّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ** ﴿٦﴾. (المائدة: ٦)^(١).

نواقض وضو شش تا هستند که عبارتند از:

۱. آنچه که از پس و پیش انسان خارج می‌شود مانند

ادرار یا مدفوع یا باد.

۲. خارج شدن نجاست زیاد از بدن.

(۱) ترجمه آیات در صفحه (۲۸ - ۲۹) گذشت.

۳. زوال یا نماندن عقل بواسطه خواب یا غیره.
۴. دست زدن به عورت بدون مانع خواه عقب باشد یا جلو.
۵. خوردن گوشت شتر.
۶. مرتد شدن و از اسلام برگشتن. خدا ما و مسلمانان را از آن دور کند.

:

جناب شیخ عبدالعزیز بن باز : می گوید: صحیح آن است که غسل میت وضو را باطل نمی کند و این قول اکثریت اهل علم است بخاطر نبودن دلیل بر آن.

اما اگر دست غسل کننده بدون مانع به عورت میت برخورد کند وضو باطل می شود. و واجب است که غسل کننده بدون حائل و مانع عورت میت را لمس نکند. همچنین لمس زن به مطلقى وضو را باطل نمی کند، خواه با شهوت یا بدون شهوت باشد، مادامیکه چیزی از او خارج نشود، و این صحیح ترین قول علماء است. زیرا پیامبر بعضی از زنان خود را بوسیده سپس نماز خوانده و وضو نگرفته است.

اما آنچه در قرآن آمده در سوره‌های نساء و مائده که می‌فرماید: **أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ** . (النساء: ۴۳).
بنابر صحیح‌ترین اقوال علماء منظور جماع است و این قول ابن عباس است.

وضو تنها یک واجب دارد و آن گفتن (بسم‌الله) است و اگر کسی فراموش کرد که «بسم‌الله» بگوید وضو صحیح و نیازی به اعاده ندارد. بدلیل فرموده پیامبر که می‌فرماید: **«رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَاءَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ»**: «از امت من تکلیف اشتباه و فراموشی و چیزی که به آنها تحمیل می‌شود برداشته شده است»^(۱).

(۱) یعنی بخاطر آن مؤاخذه نمی‌شوند. (مترجم).

:

:

۱ - اسلام؛ که مقابل آن کفر است، همه اعمال کافر مردود بحساب می آیند هر چند که اعمال بسیار و خوبی انجام دهد. خداوند می فرماید: **وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنَّ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا** ﴿۲۳﴾ . (الفرقان: ۲۳).

«ما به سراغ تمام اعمالی که آنها انجام داده اند می رویم و همه را همچون ذرات غبار پراکنده در هوا می سازیم».

۲ - عقل؛ که مقابل آن دیوانگی است، تکلیف از دیوانه برداشته شده است بدلیل فرموده پیامبر که: **«رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: النَّائِمِ حَتَّىٰ يَسْتَيْقِظَ، وَالْمَجْنُونِ حَتَّىٰ يَفِيْقَ، وَالصَّغِيْرِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ»**: «تکلیف از سه دسته برداشته شده است: ۱- از خوابیده تا اینکه بیدار شود. ۲- از دیوانه تا اینکه خوب شود و به حالت عادی برگردد. ۳- از بچه تا اینکه به حد بلوغ برسد».

۳ - تمیز؛ که مقابل آن کوچکی است، اندازه تمیز از سن هفت سالگی است. در دوران تمیز باید پدر و مادر فرزندان خود را به انجام دادن نماز وادار کنند. پیامبر می فرماید:

«مروا أبنائكم بالصلاة لسبع، واضربوهم عليها لعشر»: «فرزندان خود را در هفت سالگی به نماز خواندن وادار کنید، و اگر به سن ده سالگی رسیدند و نماز نخواندند آنها را با زدن و تنبیه به خواندن نماز وادار کنید».

۴ - برطرف نمودن حدث، یعنی بی وضوئی و جنابت خداوند می فرماید: **يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ** .
(المائدة: ۶) ^(۱) .

۵ - برطرف کردن نجاست از بدن و لباس و مکان نماز.
۶ - پوشیدن عورت، عورت مرد فاصله ناف تا زانو می باشد، اما عورت زن آزاده تمام بدن وی می باشد بجز

(۱) ترجمه آیات در صفحه (۲۸ - ۲۹) گذشت.

صورت آن، اما عورت کنیز همچون عورت مردان می باشد.

۷ - فرا رسیدن وقت.

۸ - رو به قبله نمودن. خداوند می فرماید: **وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ**. (البقره: ۱۴۴).

«هر جا باشید، روی خود را به هنگام نماز به جانب قبله کنید».

۹ - نیت: محل نیت قلب است و تلفظ به نیت بدعت

می باشد.

رکن چیست؟ رکن عملی است که بخشی از نماز را تشکیل می دهد. واجب است بر نمازگزار حتماً آنرا انجام دهد، و اگر عمداً آنرا ترک کند نماز باطل می شود، و اگر تکبیر احرام را به عمدی یا اشتباهی ترک کرد، باز نماز باطل است، و اگر اشتباهی رکنی را ترک نمود و در رکعت بعدی به آن رکن رسید، رکعت قبلی باطل، و رکعت بعدی بجای آن محسوب می شود. اما اگر در رکعت بعدی به رکن ترک شده نرسید، واجب است آن رکن را و آنچه بدنبال آن می آید تکرار نماید، و واجب است پس از سلام دادن سجده سهو ببرد.

ارکان نماز چهارده تا هستند که عبارتند از:

- ۱ - ایستادن در نمازهای فرض برای کسی که توانایی دارد.
- ۲ - تکبیر احرام.
- ۳ - خوانده سوره فاتحه.
- ۴ - رکوع.
- ۵ - بلند شدن از رکوع.
- ۶ - سجده کردن بر اعضای هفت گانه.
- ۷ - اعتدال و طمأنینه. (آرامش در سجده بدون عجله).
- ۸ - نشستن میان دو سجده.
- ۹ - حفظ آرامش در تمام ارکان.
- ۱۰ - ترتیب.
- ۱۱ - تشهد آخر.
- ۱۲ - نشستن برای تشهد آخر.
- ۱۳ - فرستادن درود بر پیامبر .
- ۱۴ - سلام دادن به طرف راست و چپ.

پیامبر فرموده: «من صلى الفرض أربعين يوماً في جماعة، يُدرك التكبيرة الأولى، كتبت له براءتان: براءة من النار وبراءة من النفاق»: «هر کسی چهل روز همراه با جماعت نمازهای فرض را بخواند و همراه با امام به تکبیر اول برسد برای وی برائت از دو چیز نوشته می‌شود؛ برائت از آتش جهنم و برائت از نفاق. (به روایت از ترمذی)

تکبیر اولی نشانه داخل شدن بر نماز است و نمازگزار باید احساس کند که اکنون در مقابل پروردگار جهانیان ایستاده و تمام مشاغل و افکار دنیایی را فراموش کند. پیامبر فرموده: «إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ يُصَلِّي فإِنَّمَا يَنَاجِي رَبَّهُ فَلْيَنْظُرْ كَيْفَ يَنَاجِيهِ»: «هرگاه کسی از شما بلند شد و شروع به خواندن نماز نمود با پروردگار خود مناجات می‌کند پس باید بداند که چگونه با پروردگار خود به راز و نیاز می‌پردازد.» (به روایت حاکم).

شیخ الاسلام ابن قیم جوزی : می‌گوید پیامبر خدا هرگاه بلند می‌شد برای خواندن نماز رو به قبله می‌کرد در جایگاه نماز می‌ایستاد و دست‌هایش را در مقابل گوش‌های خود قرار

می‌داد و نوک انگشتان را رو به قبله می‌نمود و فاصله میان انگشتان را رعایت می‌کرد و می‌فرمود: «الله أكبر» و نمی‌گفت نیت دارم نماز فلانی یا فلانی را انجام دهم. سپس دست چپ را به دست راست خود می‌گرفت و آنها را روی سینه قرار می‌داد. در اینجا لازم به توضیح است برای برخی از نمازگزاران محترم و آن اینکه:

اگر کسی داخل مسجد شد در حالیکه امام در رکوع بود او یک بار تکبیر می‌گوید و به امام می‌پیوندد، و این تکبیر برای وی اگر نیت تکبیر احرام را داشته باشد جائز می‌باشد، و باید مطمئن باشد اگر تکبیر دوم را بگوید امام از رکوع بلند می‌شود، اما اگر وقت کافی داشته باشد واجب است تکبیر احرام را بگوید، سپس برای رکوع تکبیر جداگانه‌ای را بگوید، و اگر با وجود وقت کافی به یک تکبیر به امام پیوست آن تکبیر به تکبیر احرام محسوب می‌شود. زیرا تکبیر احرام از ارکان نماز است، اما تکبیر رکوع از واجبات نماز است و بر مأموم لازم نیست که به تنهایی برای ترک آن سجده سهو ببرد، مگر هنگامی که اشتباه کند در حال قضای رکعتی که ناتمام مانده است، در این حال به سجده سهو می‌رود. والله اعلم.

واجب چیزی است که انجام دادن آن در نماز واجب می‌باشد، بطوریکه اگر نمازگزار عمداً آنرا ترک کند نمازش باطل می‌شود، و اگر اشتباهی ترک نمود و فوراً بیاد آورد پیش از اینکه محل آنرا ترک کند آنرا انجام می‌دهد، و دیگر اشکالی برای وی پیش نمی‌آید. و اگر آنرا بیاد آورد بعد از مفارقه محل واجب، و پیش از اینکه به رکن بعدی برسد برمی‌گردد و واجب ترک شده را انجام می‌دهد، سپس نمازش را تکمیل می‌نماید، و سجده سهو می‌برد و سلام می‌دهد. و اگر بعد از رسیدن به رکن بعدی واجب متروک را بیاد آورد دیگر آن واجب ساقط شده و نباید برای آن برگردد بلکه نماز خود را ادامه می‌دهد و پیش یا پس از سلام سجده سهو می‌برد.

واجبات نماز هشت تا هستند که عبارتند از:

۱ - گفتن تمام تکبیرات بجز تکبیر احرام (که آن رکن می‌باشد).

۲ - گفتن «سمع الله لمن حمده» برای امام و مأوم.

۳ - گفتن «ربنا ولك الحمد» برای امام و مأوم.

۴ - گفتن «سبحان ربی العظیم» در رکوع.

- ۵ - گفتن «سبحان ربی الاعلی» در سجده.
- ۶ - گفتن «رب اغفر لی...» در میان دو سجده.
- ۷ - تشهد اول.
- ۸ - نشستن برای تشهد اولی.

- ۱ - حرکات کم مانند اصلاح لباس.
- ۲ - سرفه در وقت ضرورت.
- ۳ - اصلاح نمودن صف بصورتیکه کسی را که در کنار قرار دارد به جلو یا عقب بکشی.
- ۴ - گذاشتن دست روی دهان در وقت خمیازه کشیدن.
- ۵ - منع کردن کسی که می‌خواهد در جلو نماز رد شود.
- ۶ - کشتن مار و عقرب اگر در حالت نماز خواندن پیدا شود و به او حمله کرد.
- ۷ - خاراندن پوست با دست، و این جزء حرکات کم و مورد عفو است.
- ۸ - اشاره نمودن با دست برای کسی که بر نمازگزار سلام می‌کند بدلیل فعل شخص پیامبر .

۹ - زدن دست راست بر روی دست چپ برای زنان در وقت ضرورت.

( )

۱ - به راست و چپ نگاه کردن با سر یا با چشم، اما به آسمان نگاه کردن در نماز حرام است.

۲ - دست را روی کمر قرار دادن.

۳ - بستن موی دراز و آستین لباس تا اینکه به زمین نخورد.

۴ - بهم پیچیدن انگشتان و به صدا در آوردن آنها.

۵ - مالیدن دست به روی سنگ‌ریزه‌های سجده‌گاه بیشتر از یک مرتبه.

۶ - بازی کردن با هر چیزی که خشوع و فروتنی نماز را از بین می‌برد. مانند بازی با ریش و لباس و غیره یا نگاه کردن به نقش و نگار فرش و دیوار و نگاه به ساعت.

۷ - قرآن خواندن در حالت رکوع و سجده بدلیل فرموده

پیامبر : «نهیْتُ أَنْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ فِي السُّجُودِ»: «من منع شده‌ام که در حالت رکوع و سجده قرآن بخوانم».

۸ - در وقت نیاز به قضای حاجت.

- ۹ - نماز در وقت حاضر شدن طعام.
- ۱۰ - بر روی باسن‌های خود تکیه کند و آن عبارت است از نشست همانند نشستن سگ.
- ۱۱ - همانند درنده دست‌های خود را پهن ننماید.

( )

- ۱ - سخن گفتن به عمدی، اما کسی که فراموش کند سخن بگوید نمازش باطل نمی‌شود.
- ۲ - خنده با صدای بلند، اما لبخند نماز را باطل نمی‌سازد.
- ۳ - خوردن.
- ۴ - نوشیدن.
- ۵ - ظاهر شدن عورت.
- ۶ - منحرف شدن از قبله.
- ۷ - بازی بسیار و پی در پی در نماز.
- ۸ - باطل شدن وضوع با شنیدن صدا یا بو.
- ۱۰ - نماز باطل می‌شود به زیاد نمودن رکوع یا سجده یا بپاخواستن یا نشستن عمدی.
- ۱۱ - عمداً از امام پیشی گرفتن.

برای هر نمازی وقت مشخصی تعیین شده است. بر هیچ فرد مسلمانی واجب نیست که نماز را پیش از دخول وقت ادا نماید، اگر پیش از دخول وقت نماز ادا شود به نماز سنت محسوب می‌شود. خداوند می‌فرماید: **إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا** ﴿١٢٣﴾ . (النساء: ۱۰۳). «بیگمان نماز بر مؤمنان فرض و دارای اوقات معلوم و معین است».

از ام‌المؤمنین عائشه روایت شده که: «ما با پیامبر با هم صحبت می‌کردیم و هرگاه وقت نماز می‌رسید انگار که نه ما او را می‌شناسیم و نه او ما را می‌شناسد». پس لازم است بر مسلمان صادق که به اوقات نماز اهتمام دهد و بدون تنبلی و سنگینی و با نشاط کامل برای انجام آن حریص باشد.

از پیامبر سؤال شد که انجام چه عملی بهتر است فرمود: «**الصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا**»: «نماز بموقع» و گفته شد: پس از نماز. فرمود: «**برالوالدین**»: «نیکی با پدر و مادر». و گفته شد پس از آن. فرمود: «**الجهاد في سبيل الله**»: «جهاد در راه خدا».

پیامبر نماز به موقع را پیش از نیکی با پدر و مادر و جهاد در راه خدا بیان فرمودند.

جائز نیست برای مسلمان که نماز را از وقت خود به تأخیر بیندازد زیرا تأخیر نماز تعدی و تجاوز به حدود خداوند و استهزاء به آیات او می‌باشد. اگر بدون عذر نماز به تأخیر انداخت گناهکار و نمازش مردود و غیر مقبول است. و ذمه او از آن نماز تبرئه نمی‌شود.

پیامبر فرموده: «وقت صلاة الظهر إذا زالت الشمس إلى أن يكون ظل الشيء كطوله، ووقت العصر من بعد وقت الظهر حتى تصفر الشمس، ووقت المغرب من غروب الشمس حتى يغيب الشفق، ووقت العشاء من غياب الشفق إلى نصف الليل الأوسط، ووقت الصبح من طلوع الفجر حتى تطلع الشمس»: «هرگاه خورشید از وسط آسمان تجاوز نمود، نماز ظهر شروع می‌شود و ادامه دارد تا اینکه سایه هر چیزی به اندازه طول آن چیز شود، بعد از وقت ظهر وقت عصر شروع می‌شود تا اینکه خورشید به زردی می‌گراید، وقت مغرب از

غروب خورشید شروع می‌شود تا اینکه شفق غائب می‌شود. وقت عشاء بعد از غیبت شفق تا نصف شب ادامه دارد، وقت صبح از طلوع فجر تا طلوع خورشید ادامه دارد». (روایت از مسلم).

به این ترتیب:

۱ - فجر: فجر شروع می‌شود به ظاهر شدن سپیده از طرف شرق تا اینکه خورشید طلوع می‌کند و جائز نمی‌باشد که نماز صبح را به آخر وقت تأخیر داد.

۲ - ظهر: شروع می‌شود به گذشتن آفتاب از وسط آسمان رو به مغرب تا اینکه سایه هر چیزی به اندازه طول آن شود.

۳ - عصر: شروع می‌شود به تمام شدن وقت ظهر تا اینکه آفتاب رو به زردی می‌گراید، و جائز نیست که تا آخر وقت آنرا به تأخیر انداخت، بلکه باید آنرا خواند مادامیکه هنوز آفتاب سپیده است و رو به زردی نگراییده.

۴ - مغرب: شروع می‌شود به غروب آفتاب و وقت آن تمام می‌شود به غایب شدن شفق احمر و جائز نیست آنرا تا آخر وقت تأخیر داد.

۵ - عشاء: شروع می‌شود به تمام شدن وقت مغرب یعنی

پس از غیبت شفق احمر تا نصف شب و نباید تا بعد از نصف شب تأخیر داده شود.

( )

لازم است هر کسی که وارد مسجد می‌شود سنت تحیت المسجد را بخواند چنانکه پیامبر امر فرموده: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسَ حَتَّى يَصِلِيَ رَكَعَتَيْنِ»: «هرگاه کسی از شما وارد مسجد شد ننشیند تا اینکه دو رکعت نماز بخواند». (متفق علیه).

از جابر روایت شده که گفت: در مسجد خدمت پیامبر رسیدم. فرمود: «صَلِّ رَكَعَتَيْنِ»: «یعنی دو رکعت نماز بخوان». (متفق علیه).

سنت تحیت المسجد حتی در اوقات ممنوعه خوانده می‌شود زیرا جزء نمازهایی است که دارای سبب هستند. هرگاه کسی وارد مسجد شد و مؤذن اذان می‌گفت بهتر آن است که همراه مؤذن کلمات اذان را تکرار کند سپس بگوید: «اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة آت محمداً الوسيلة والفضيلة والدرجة العالية من الجنة» پس از آن تحیت المسجد

را بخواند.

اما اگر در روز جمعه وارد مسجد شد و مؤمن مشغول گفتن اذان دوم بود برای تکرار کلمات اذان منتظر نماند، بلکه دو رکعت تحیت المسجد را بخواند زیرا تکرار کلمات اذان به همراه مؤذن سنت می‌باشد، ولی گوش فرا دادن به خطیب واجب است، و نباید برای ادای سنت واجبی را ترک نمود.

پیامبر فرموده: «ما من عبد مسلم يصلي لله تعالى كل يوم إثنتي عشرة ركعة، تطوعاً غير الفريضة، إلاّ بنى الله له بيتاً في الجنة، أو إلاّ بنى له بيت في الجنة»: «هیچ بنده‌ای مسلمان نیست که روزانه دوازده رکعت نماز سنت را بجای آورد مگر اینکه خداوند در بهشت خانه‌ای را برای وی می‌سازد، یا اینکه برای وی خانه‌ای ساخته می‌شود». (به روایت امام مسلم).

سنت‌های رواتب عبارتند از: دو رکعت قبل از فجر، چهار رکعت قبل از ظهر که در هر دو رکعت باید سلام داد، و دو رکعت بعد از ظهر، دو رکعت بعد از مغرب، دو رکعت بعد از عشاء.

بدان - خداوند تو را مبارک و خجسته بگرداند - نمازهای سنت نواقص نمازهای فريضة را تکميل می‌گرداند. بدليل فرموده پیامبر که می‌فرماید: «أول ما يحاسب عنه العبد يوم القيامة الصلاة، فإن كان ما أتمها قال الله لملائكته أنظروا هل تجدون لعبدي من تطوع فتكملون بها فريضته؟ ثم الذكاة، ثم يؤخذ الأعمال بعد ذلك»: «اولين چیزی که در روز قیامت از اعمال

بندگان بازخواست می‌شود نماز است. اگر نماز کامل نباشد خداوند به فرشتگان می‌فرماید: بنگرید و ببینید آیا بنده من نماز سنت دارد که با آن نمازهای فریضه وی را تکمیل کنید؟ سپس به زکات و سپس به بقیه اعمال رسیدگی می‌شود». (به روایت امام احمد و ابوداود).

در هنگام گفتن اقامه باید کلمات را تکرار کرد همچون اذان زیرا پیامبر اقامه را به اذان نام برده و فرموده: «بین کل اذانین صلاة»: «میان هر دو اذان نمازی وجود دارد» که منظور به اذانین اقامه و اذان می‌باشد و باید آنچه را که در هنگام اذان انجام داد هنگام اقامه نیز انجام دهد و بر پیامبر درود بفرستد سپس از خداوند برای وی طلب وسیله نماید و آن عبارت است از دعای وارده که می‌فرماید: «اللهم رب هذه الدعوة التامة الصلاة القائمة آت محمداً الوسيلة والفضيلة وابعثه اللهم مقاماً محموداً الذي وعده» «سپس دعا کند زیرا در این وقت دعا مستجاب می‌شود. بدلیل فرموده پیامبر که می‌فرماید: «الدعاء لا یرد بین الأذان والإقامة»: «دعاء

میان اذان و اقامه مردود نمی‌شود». (روایت ابوداود و ترمذی).

اولاً: سنت‌های فعلی:

- ۱ - بلند کردن دست‌ها به هنگام تکبیر احرام.
- ۲ - بلند کردن دست‌ها به هنگام رکوع.
- ۳ - بلند کردن دست‌ها به هنگام بلند شدن از رکوع.
- ۴ - گذاشتن دست راست به روی دست چپ.
- ۵ - قرار دادن دو دست روی سینه بعد از تکبیر احرام.
- ۶ - نگاه کردن به سجده‌گاه.
- ۷ - گذاشتن دو دست بر روی زانوها هنگام رکوع.
- ۸ - هموار نمودن پشت و سر در حالت رکوع.
- ۹ - دور نگه داشتن آرنج‌ها از بدن در حال رکوع.
- ۱۰ - گذاشتن زانو بر زمین پیش از اینکه دست به زمین بخورد اگر توانست^(۱).
- ۱۱ - بلند کردن دو دست پیش از زانو در حال به پا

---

(۱) در این مسأله بین علماء اختلاف وجود دارد، و هر کدام انجام داد این شاء الله خوب است.

خواستن و بلند شدن.

۱۲ - دور نگه داشتن آرنجها در حالت سجده از بغلها و نمازگزاران.

۱۳ - گذاشتن دو دست بر روی زمین در مقابل شانهها در حال سجده و چسباندن انگشتان بهم.

۱۴ - رو به قبله نمودن دست و پا.

۱۵ - روی کفل نشستن در تشهد آخر.

۱۶ - نشستن روی پاشنه در تشهد اول.

۱۷ - نشستن روی پاشنه در تمامی جلسات نماز.

۱۸ - گذاشتن دست راست بر روی ران راست در حال بستن دو تا از انگشتان و حلقه نمودن با انگشت شست و میانه و بازگذاشتن انگشت سبابه.

۱۹ - گذاشتن دست چپ روی ران چپ و گستراندن انگشتان.

۲۰ - رو گرداندن به راست و چپ در سلام دادن.

۲۱ - نشستن برای استراحت در وقت بلند شدن به رکعت

دوم و چهارم.

ثانياً: سنت‌های قولی

سنت‌های قولی عبارتند از:

۱ - می‌باشد: «سبحانک اللهم وبحمدک، وتبارک اسمک، وتعالی جدک، ولا إله غیرک»: «خداوند تو را تسبیح و تنزیه و ستایش می‌کنم و نام تو مبارک و شکوهمند و عظمت تو بر تو از همه چیز است و هیچ معبودی بجز تو نیست». و یا بگوید: «اللهم باعد بینی و بین خطایای، کما باعدت بین المشرق والمغرب. اللهم نقنی من خطایای، کما ینقی الثوب الأبیض من الدنس. اللهم اغسلنی من خطایای، بالماء والثلج والبرد»: «خدایا مرا به اندازة فاصله بین مشرق و مغرب از گناهانم و اشتباهاتم دور گردان. خدایا مرا از گناهانم پاک گردان به همانگونه که جامه سفید از چرک و آلودگی تمیز و پاک گردانده می‌شود. خدایا مرا از گناهانم بشوی به همانگونه که جامه با آب و برف و تگرگ شسته می‌شود». منظور این است که تو هرگاه یکی از دعا‌های استفتاح را خواندید بدانید که داری چه می‌گویی و معنای آنرا بفهمی و فقط یک عادت نباشد بدون اینکه معنای آنرا بفهمی.

۲ - به خدا پناه بردن از شر شیطان، خداوند می‌فرماید:

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ .
(النحل: ۹۸).

«پس هنگامیکه خواستی قرآن بخوانی از وسوسه‌های شیطان مطرود به خدا پناه ببر».

و فرموده: **وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ** ﴿۲۰۰﴾ . (الأعراف: ۲۰۰).

«و هرگاه وسوسه‌ای از شیطان به تو رسد، به خدا پناه بر؛ او شنونده و داناست».

«أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» «پناه می‌گیرم به تو ای پروردگارا از شر شیطانی که از رحمت تو دور شده است.

استعاذه: یعنی گفتن أعوذ بالله سه تا صیغه دارد که عبارتند از:
أ - «أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ».

ب - «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ نَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ».

ت - «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ نَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ».

۳ - گفتن بسم الله الرحمن الرحيم.

۴ - گفتن آمین بعد از **وَلَا الضَّالِّينَ** .

۵ - قرائت سوره‌ای یا چند آیه از قرآن بعد از سوره فاتحه.

- ۶ - با صدای بلند خواندن در جای خود، و با صدای آهسته خواندن در جای خود.
- ۷ - گفتن «سبحان ربی العظیم» و «سبحان ربی الأعلى» بیشتر از یک بار در رکوع و سجده.
- ۸ - طلب مغفرت نمودن در میان دو سجده بیشتر از یک بار.
- ۹ - گفتن «مِلءِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ» بعد از حمد خداوند در اعتدال در رکوع.
- ۱۰ - پناه گرفتن به خدا در تشهد آخر که عبارت است از: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ».
- «بار الها من به تو از عذاب دوزخ و از عذاب قبر و از فتنه‌های زندگی و مرگ و از بدی فتنه دجال پناه می‌برم».
- برخی از اهل علم گفتن این دعا را واجب دانسته‌اند امام احمد : گفته کسی که از خدا به این چهار چیز پناه نبرد در نماز باید نمازش را اعاده نماید.

واجب است در هنگام نماز به جای سجده نگاه کرد بدلیل فعل پیامبر «إِذَا صَلَّى طَأُطَأَ رَأْسُهُ وَرَمَى بَبصره نحو الأرض»: «هرگاه که پیامبر نماز می خواند سرش را پایین می آورد رو به زمین نگاه می کرد». (به روایت ابو داود) و فرمود: «ما بال أقوام يرفعون أبصارهم إلى السماء في صلاتهم لِيَتَّهَبِينَ عَنْ ذَلِكَ أَوْ لِيَخْطَفْنَ أَبْصَارَهُمْ».

«چرا بعضی از مردم، در نماز، به طرف آسمان، نگاه می کنند، یا از این کار خود دست بکشند، یا اینکه چشمان آنها رُبوده می شود». (به روایت امام بخاری).

سواک سنتی است از جانب پیامبر که فرموده: «لولا أن أشق على أمتي أو على الناس لأمرتهم بالسواك قبل كل صلاة»: «اگر بر امت من، یا بر مردم مشقت نمی بود به آنها امر می کردم که قبل از هر نمازی سواک بزنند». (متفق علیه).
و پیامبر فرموده: «السواك مطهرة للفم مرضاة للرب»:

«سواک پاک‌کننده دهان و سبب رضایت پروردگار است». (به روایت نسائی و ابن خزیمه).

برادر مسلمان بر داخل شدن صف اول حریص باش تا مشمول درود خداوند و فرشتگان شوی. پیامبر فرموده: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ»: «خداوند و فرشتگان درود می‌فرستند بر اهل صف اول». (به روایت ابوداود و به اسناد حسن).

پیامبر فرموده: «لو يعلم الناس ما في النداء والصف الأول ثم لم يجدوا إلا أن يستهموا عليه لاستهموا»: «اگر مردم می‌دانستند چه خیری در اذان و صف اول نهفته است، سپس چاره‌ای نداشتند بجز قرعه‌کشی برای آن، قرعه‌کشی می‌کردند. پیامبر فرموده: «خير صفوف الرجال أولها وشرها آخرها، وخير صفوف النساء آخرها وشرها أولها». «بهترین صف مردان صف اول، و بدترین آن صف آخر است، و بهترین صف زنان آخرین، و بدترین آن اولین صف است». (به روایت امام مسلم).

به نقل از شیخ و عالم بزرگوار محمد بن صالح العثیمین

سؤال: هرگاه نمازگزار قبل از اتمام نماز فراموش کرد و سلام داد؟

جواب: اگر بعد از گذشت زمان زیادی بخاطر آورد که اشتباه کرده باید از نو نمازش را بخواند، اما اگر بعد از گذشت زمان کمی بیاد آورد، مثلاً بعد از گذشت پنج دقیقه بیاد آورد، نمازش را تکمیل می‌کند و سلام می‌دهد. برای سهوی که انجام داده بعد از سلام دادن دو تا سجده می‌برد، و برای بار دوم سلام می‌دهد.

سؤال: هرگاه نمازگزار در نمازش رکوعی یا سجده یا نشستن زیادی انجام دهد؟

جواب: اگر بعد از فراغت از آن زیاده بخاطر آورد چاره‌ای ندارد بجز سجده سهو.

و اگر در اثنای انجام آن زیادی بخاطر آورد واجب است از آن زیادی دست بکشد.
بعد از سلام دادن بار دیگر برای آن اشتباه سجده می‌کند.

سؤال: هرگاه نمازگزار بجز تکبیر احرام اشتباهی، رکنی را ترک نمود؟

جواب: اگر در رکعت بعدی به محل رکن متروکه رسید رکعت قبلی باطل و رکعت بعدی بجای آن محسوب می‌شود، و اگر در رکعت بعدی به محل رکن متروکه نرسید واجب است به محل رکن متروک رجوع کند، و رکن متروک و آنچه را به دنبال آن می‌آید انجام دهد.
در هر دو حالت بر او واجب است که بعد از سلام دادن برای سهوی که کرده سجده بیرد.

سؤال: هرگاه نمازگزار شک کرد که آیا دو رکعت خواند یا سه رکعت؟

جواب: این از دو حالت خارج نیست؛ حالت اول: اینکه یکی از این دو حالت در نزد وی راجح‌تر است در این صورت به راجح عمل می‌کند، نمازش را کامل می‌نماید و سپس سلام می‌دهد. حالت دوم: هیچکدام از دو حالت راجح نیستند در این وقت کار خود را بر یقین بنا می‌کند و روی کمترین رکعاتی که خوانده حساب می‌کند، و نماز را به اتمام می‌رساند. برای حالت اول پس از سلام دادن سجده سهو می‌برد، و برای حالت دوم پیش از سلام سجده سهو می‌برد.

سؤال: هرگاه نمازگزار تشهد اول را ترک نمود؟

جواب: در اینجا سه حالت وجود دارد :

۱. اگر فراموش کرد که تشهد بخواند تا اینکه کاملاً بلند شد در این صورت نباید برای خواندن تشهد برگردد و نماز را ادامه دهد.
۲. اگر بعد از بلند شدن و پیش از اینکه کاملاً بلند شود بخاطر آورد، برمی‌گردد و تشهد را می‌خواند و نماز خود را تکمیل می‌کند.

۳. اگر بیاد آورد پیش از اینکه زانوهایش از رانها فاصله بگیرند در این صورت می‌نشیند و تشهد خود را می‌خواند و نمازش را تکمیل می‌کند و نیازی به سجده سهو نیست زیرا نه زیاده و نه نقصی از او سر نزده است.
اما برای حالت اول پیش از سلام سجده سهو می‌برد.

از پیامبر ثابت شده که هرگاه از نماز فرض فارغ می‌شد و سلام می‌داد سه بار از خداوند طلب مغفرت می‌کرد و می‌فرمود: «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ» و می‌فرمود: «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ» بدون کلمه «تعالیت» عالم و شیخ بزرگوار عبدالعزیزین باز : می‌گوید کلمه «تعالیت» اضافه شده است در اصل وجود ندارد.

سپس می‌فرمود: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ الْحَمْدُ، وَلَهُ الْفَضْلُ، وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ، وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ» سپس ۳۳ بار «سبحان الله» و ۳۳ بار «الحمد لله» و ۳۳ بار «الله اکبر» که مجموعاً ۹۹ بار می‌شود و برای صدمین بار می‌فرمود: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» سپس آیه الکرسی می‌خواند. سپس «قل هو الله أحد» و «قل أعوذ برب الفلق» و «قل أعوذ برب الناس» را پس از هر نمازی می‌خواند، و سنت است که

این سوره‌ها هر یک سه بار بعد از نماز صبح و مغرب قرائت شوند بدلیل وارد شدن حدیث صحیح از پیامبر در این مورد. و همچنین مستحب است بعد از اذکار مذکور پس از نماز صبح و مغرب ده بار بگویند: «لا إله إلا الله وحده لا شریک له، له الملك وله الحمد، یحیی ویمیت وهو علی کل شیء قدير» بدلیل وارد شدن حدیث در این مورد از پیامبر .

و اگر امام جماعت بود رو به مردم می‌کند بعد از سه بار استغفار و گفتن: «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ» اذکار مذکوره را می‌خواند چنانکه احادیث فراوانی در این مورد از پیامبر وارد شده‌اند، از جمله حدیث ام‌المؤمنین عائشه در صحیح مسلم. همگی این اذکار مستحب هستند. (کتاب تحفة الأخیار: تألیف عالم بزرگوار عبدالعزیز بن باز :).

پیامبر فرموده: «من عذا إلى المسجد أو راح، أعد الله له في الجنة نزلاً كلما عذا أو راح»: (متفق علیه).
هرکس به مسجد رفت و آمد کند، خداوند برای هر رفت و برگشت او، ضیافتی در بهشت تدارک می‌بیند.
و پیامبر فرموده: «من تطهر في بيته ثم مضى إلى بيت من بيوت الله ليقضي فريضة من فرائض الله، كانت خطواته إحداها تحط خطيئة والأخرى ترفع درجة».

«کسی که در خانه خود وضو بگیرد سپس برای انجام فريضه‌ای از فرائض خداوند به خانه‌ای از خانه‌های خدا برود هر دو قدمی که بر می‌دارد یکی از خطاهای او را پاک می‌کند و دیگری درجات وی را بلند می‌کند». (روایت امام مسلم).

و پیامبر فرموده: «صلاة الرجل في الجماعة تفضل على صلاته في بيته وسوقه خمساً وعشرين درجة - وقيل سبعاً وعشرين درجة - وذلك أنه إذا توضأ فأحسن الوضوء ثم خرج إلى المسجد لا يخرجه إلا الصلاة لم يخط خطوة إلا رفعت له بها درجة وحط عنه بها خطيئة، فإذا صلى لم تنزل الملائكة تُصلي عليه مادام في

مصلاه، تقول: اللهم صلّ عليه، اللهم ارحمه، ولا يزال في صلاة ما انتظر الصلاة».

«نماز شخص به جماعت بیست و پنج درجه از نمازی که در خانه یا بازار می خواند فضیلت بیشتری دارد - و در روایتی آمده بیست و هفت درجه فضیلت بیشتر دارد - به این صورت که اگر به خوبی وضو گرفت و سپس به قصد نماز رو به مسجد رفت، هر قدمی که برمی دارد گناهی از او پاک می شود، و درجه ای به او اضافه می شود، هرگاه نمازش را تمام کرد، بر دوام فرشتگان بر او درود می فرستند مادامیکه در جای خود تکان نخورد، فرشتگان می گویند: خداوندا بر او درود بفرست، خداوندا به او رحم کن، و همچنان در نماز قرار دارد مادامیکه منتظر نماز دیگری باشد.

در روایت دیگری آمده که ملائکه می گویند: «اللهم اغفر له، اللهم تب عليه، ما لم يؤذ فيه، وما لم يحدث فيه».

«پروردگارا او را بیامرز، پروردگار توبه او را بپذیر مادامی که وضوی وی باطل نشود». (به روایت امام بخاری و مسلم).
و پیامبر فرموده: «إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ أَجْرًا فِي الصَّلَاةِ أْبَعْدَهُمْ إِلَيْهَا مَحْشَى».

«بزرگترین اجر و پاداش نماز برای مردمی است که از راه دورتر به نماز می آیند».

و پیامبر فرموده: «ألا أدلکم علی ما یمحو الله به الخطایا ویرفع به الدرجات؟ قالوا بلی یا رسول الله، قال: إسباغ الوضوء علی المکاره، وکثرة الخطی الی المساجد، وانتظار الصلاة بعد الصلاة، فذلکم الرباط، فذلکم الرباط».

«آیا شما را راهنمایی نکنم برای انجام دادن کاری که گناهان شما را پاک و درجات شما را بلند کند؟ عرض کردند آری ای پیامبر خدا، فرمود: وضو را کامل گرفتن در شدت سرما و کراهت داشتن به تکمیل کردن آن، و برداشتن قدم‌های زیاد رو به مساجد و رفتن به مساجد، و انتظار نماز پس از نماز، این است آن چیزی که شایسته است به آن دلبند باشید و نفس خود را به آن ربط دهید».

احادیث در این مورد بسیار زیاد هستند. برادر بزرگوار خود را از این پاداش‌های فراوان محروم مکن و به تو توصیه می‌شود که به آرامی، وقار و سنگینی قدم‌های زیادی بسوی مساجد برداری.

مستحب است دعای خروج از منزل را بخواند که عبارت

است از: «بِسْمِ اللَّهِ آمَنْتُ بِاللَّهِ، اعْتَصَمْتُ بِاللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضِلَّ، أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزِلَّ، أَوْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ»: «پروردگارا! من به تو پناه می برم از اینکه خودم گمراه شوم، یا بوسیله ی دیگری گمراه شوم، و یا اینکه بلغزم، یا لغزیده شوم، یا ستم کنم، یا مورد ستم قرار گیرم، یا دچار جهالت شوم، یا با من به جهالت رفتار شود».

«اللهم اجعل في قلبي نوراً، وفي لساني نوراً، واجعل في سمعي نوراً، واجعل في بصري نوراً، واجعل أمامي نوراً، واجعل من خلفي نوراً، واجعل عن يميني نوراً، وعن يساري نوراً، اللهم أعطيني نوراً».

«الهی! در قلب، زبان، گوش و چشم من نور قرار ده، و بالا، و پایین، راست، چپ، مقابل، پشت و درون مرا منور گردان، و نور را برای من بیفزای، و بزرگ گردان، و مرا نوری عطا فرما، و در عصب، گوشت، خون، مو و پوست من نوری قرار ده». (به روایت امام بخاری).

سپس دعای وارد شدن به مسجد را می خواند که عبارت است از: «بِسْمِ اللَّهِ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ افْتَحْ

لي أبواب رحمتك».

«بنام پروردگار درود و سلام بر روان پاک رسول الله، بار
الها درهای رحمتت را بر روی من بگشای. هنگام خروج از
مسجد می گوید: «اللهم أفتح لي أبواب فضلك».
«بار الها درهای فضل و نیکت را بر روی من بگشای».
باید این دعاها را با قلب حاضر بخواند و یقین داشته باشد که
مستجاب می شوند.

(۱)

مستحب است که نمازگزار ستره را برای خود قرار دهد و رو به آن نماز بخواند. پیامبر فرموده: «لا تصلي إلا إلى ستره، ولا تدع أحداً يمر بين يديك، فإن أبي فقاتله، أي ادفعه فإنه معه قرين».

«بدون ستره نماز نخوان، و نگذار هیچ کس در جلوت رد شود، اگر اصرار ورزید با او بجنگ، زیرا او شیطان به همراه دارد». (به روایت ابن خزیمه).

باز در این مورد پیامبر فرموده: «إذا صلي أحدكم بالستره فليدن منها لكي لا يقطع الشيطان عليه صلاته»: «هرگاه یکی از شما رو به ستره نماز خواند باید خود را به آن نزدیک کند تا اینکه شیطان نماز او را قطع نکند». (به روایت امام مسلم) اگر چیزی را برای ستره نیافت در جلو خود خطی بکشد برای ستره^(۲).

(۱) ستره به دیوار یا ستون یا چوب یا هر چیز دیگری که نزدیک به محل سجده نمازگزار باشد و میان او و عابرین حائل و مانع گردد، اطلاق می‌شود.

(۲) دلیل وارده بر خط کشیدن برای ستره در نماز ضعیف است.

برادر مسلمان پرهیز از اینکه در جلو نمازگزار عبور کنی. پیامبر فرموده: «لو يعلم المار بین یدی المصلي ماذا عليه، لكان خيراً له أن يقف أربعين من أن يمر بين يده».

«اگر می دانست کسی که در جلو نمازگزار عبور می کند که چه جرمی دارد، چهل ماه یا چهل سال می ایستاد بهتر بود برای وی از اینکه در جلو نمازگزار عبور کند».

راوی حدیث می گوید نمی دانم که آیا پیامبر فرمود چهل سال یا چهل ماه. (متفق علیه).

در احادیث آمده که روز جمعه بهترین روزهای هفته است. از ابی هریره روایت شده که رسول الله فرمود: «خیر یوم طلعت فيه الشمس یوم الجمعة، فيه خلق آدم، وفيه أدخل الجنة، وفيه أخرج منها، وفيه تقوم الساعة».

«بهترین روزی که خورشید در آن طلوع کرده روز جمعه است، در روز جمعه آدم خلق شده، و در روز جمعه وارد بهشت شد، و در روز جمعه بود از بهشت بیرون شد، و در روز جمعه قیامت برپا می‌شود». (به روایت مسلم، ابوداود نسائی و ترمذی).

نماز جمعه و حضور برای شنیدن خطبه بر هر فرد مسلمانی واجب است، اگر کسی رکعت اول را همراه امام نخواند پس از سلام امام برمی‌خیزد و آنرا می‌خواند، اما اگر در تشهد به امام رسید و نتوانست هیچکدام از دو رکعت را همراه امام بخواند باید چهار رکعت ظهر را تمام کند^(۱).

(۱) هر چند که نیت دو رکعت نماز جمعه را داشته (مترجم).

رسول الله فرموده: «من غسل يوم الجمعة واغتسل، ثم بكر وابتكر، ومشى ولم يركب، ودنا من الإمام، وأنصت واستمع، ولم يلغ، كان له بكل خطوة يخطوها من بيته إلى المسجد عمل سنة أجر صيامها وقيامها». (روایت از بخاری، وأئمه أربعه).

«کسی که در روز جمعه غسل کند و خود را بشوید سپس در اولین فرصت با پیاده و بدون سواری به مسجد برود و در نزدیک امام ساکت بنشیند و به او گوش فرا دهد و لغو نکند، - یعنی کاری انجام ندهد که اجر نمازش را کم کند - بخاطر هر قدمی که از خانه رو به مسجد برداشته اجر و پاداش روزه و قیام یک سال تمام برای او حساب می‌شود.

- ۱ - دعا کردن بسیار، زیرا در روز جمعه ساعتی هست که در آن دعا مستجاب می‌شود و آن آخرین وقت روز جمعه است.
- ۲ - درود فرستادن بسیار بر رسول الله .
- ۳ - غسل نمودن و استفاده از بوی خوش و زود به مسجد رفتن.

۴ - خواندن سوره کهف.

- ۱ - بازی با سنگ‌ریزه و تسبیح جائز نیست.
- ۲ - سخن گفتن جائز نیست بلکه حرام است.
- ۳ - گام برداشتن بر روی مردم برای رسیدن به صف اول جائز نمی‌باشد مگر در حالت ضرورت.

نمازهایی که دارای سبب هستند عبارتند از:

۱. نماز عیدین، ۲. نماز استخاره (طلب خیر)، ۳. نماز تحیت المسجد، ۴. نماز کسوف و خسوف (خورشیدگرفتگی و ماه‌گرفتگی)، ۵. نماز استسقاء (طلب باران).

نماز عیدین در سال اول هجری پایه‌گذاری شده. نماز عیدین سنت مؤکده می‌باشد و رسول الله بر آن مواظبت کرده و به مردان و زنان دستور داده تا آنرا انجام دهند. در میان علما در مورد حکم نماز عیدین اختلاف نظر

وجود دارد. برخی گفته‌اند واجب، و برخی گفته‌اند سنت مؤکده می‌باشد، و مستحب است که مصلائی ویژه داشته باشد. اگر عذری وجود داشته باشد مانند باران و ترس جائز است که در مسجد خوانده شود. رسول الله یک بار در مسجد النبی بخاطر بارش باران نماز عید را خوانده است. مستحب است غسل کردن، پوشیدن لباس زیبا و استفاده از بوی خوش برای روز عید.

و همچنین مستحب است در عید فطر پیش از خروج به مصلی چند دانه خرما میل کند، سه دانه، یا پنج دانه یا هفت دانه، بصورت تاک.

اما در عید قربان پیش از نماز چیزی نخورد بلکه بهتر آن است پس نماز از ذبیحه و گوشت قربانی خود مصرف کند، و مستحب است با پیاده به مصلی برود، و مسیر برگشت از مصلی را عوض نماید.

اما وقت نماز عید هنگامی شروع می‌شود که آفتاب به اندازه سه متر بلند شده باشد.

نماز عید دو رکعت می‌باشد و سنت است نمازگزار پس از تکبیر احرام و قبل از قرائت سوره فاتحه هفت بار تکبیر بگوید، و به هنگام هر تکبیر دستان خود را تا مقابل شانه‌ها بلند کند، و در رکعت دوم پنج بار تکبیر می‌گوید. بعد از اتمام نماز امام (رو به نمازگزاران) خطبه می‌خواند. ابتداء در خطبه اول نه بار تکبیر می‌گوید، و در خطبه دوم هفت بار، سپس خطبه را بحمد و ثنای خداوند شروع می‌کند، و مردم را در مسائل دینی راهنمایی می‌کند، و به آنها می‌آموزد که در روزهای عید باید بیشتر درود بر رسول الله بفرستند، و خداوند را بیشتر یاد کنند، و به نیازمندان کمک کنند، و صله رحم را بجای آورند، و از دوستان خود دیدن نمایند.

( )

سبب نماز استخاره: کسی که می‌خواهد کاری را انجام دهد یا اینکه در انجام کاری متردد است از پروردگار خود طلب خیر می‌نماید.

حکم نماز استخاره: نماز استخاره مستحب است.

:

دو رکعت نماز سنت را می‌خواند در هر موقعی باشد شب یا روز فرقی نمی‌کند.

سوره فاتحه را قرائت می‌کند و پس از سوره فاتحه هر اندازه که توانست قرآن می‌خواند پس از اتمام نماز حمد و ستایش خداوند را بجای می‌آورد و درود بر روان پاک رسول الله

می‌فرستد این دعا را می‌خواند: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ، وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ - وَيُسَمِّي حَاجَتَهُ - خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي - أَوْ قَالَ: عَاجِلِهِ وَأَجَلِهِ - فَأَقِدِرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي - أَوْ قَالَ: عَاجِلِهِ وَأَجَلِهِ - فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ، ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ».

(ای الله! به وسیله علمت از تو طلب خیر می‌کنم، و بوسیله قدرتت از تو توانایی می‌خواهم، از تو فضل بسیاری را مسألت می‌نمایم، زیرا تو توانایی و من ناتوان، و تو می‌دانی و من نمی‌دانم، و تو داننده امور پنهان هستی. الهی! اگر در علم

تو این کار - حاجت خود را نام می‌برد - باعث خیر من در دین و آخرت است - یا می‌گوید: در حال و آینده کارم - آن را برایم مقدور و آسان بگردان، و در آن برکت عنایت فرما، و چنانچه در علم تو این کار برایم در دنیا و آخرت باعث بدی است - یا می‌گوید: در حال و آینده کارم - پس آن را از من، و مرا از آن، منصرف بگردان، و خیر را برای من هر کجا که هست مقدر نما، و آنگاه مرا با آن خشنود بگردان).

هرگاه انسان مسلمان وارد مسجد شد خواه برای انجام فرض یا قرائت قرآن یا هر چیز دیگری واجب است که با وضو وارد شود و پیش از اینکه بنشیند دو رکعت نماز بخواند هرچند که در اوقات ممنوع وارد شود.

زیرا نماز تحیت المسجد دارای سبب است و نمازهایی که دارای سبب هستند اشکال ندارد که در اوقات ممنوعه خوانده شوند.

اگر کسی وارد مسجد شد و نخواست بنشیند بر او لازم نیست که نماز بخواند بدلیل این فرموده رسول الله «إِذَا

دخل أحدكم المسجد فلا يجلس حتى يصلي ركعتين»: «هرگاه کسی از شما وارد مسجد شد نباید بنشیند تا اینکه دو رکعت نماز بخواند، و همچنین دو رکعت نماز پس از طواف کعبه معظمه جزء نمازهایی است که دارای سبب هستند^(۱).

سبب این نماز: گرفتگی خورشید یا ماه یا برخی از آنها است.

حکم این نماز: سنت مؤکده می‌باشد و برخی از علماء بدلیل فرموده پیامبر که می‌فرماید «فأفزعوا» یعنی بشتابید، آنرا واجب دانسته‌اند.

چگونگی این نماز: بعد از تکبیر احرام سوره فاتحه را می‌خواند سپس با یک قرائت طولانی قرآن می‌خواند، سپس رکوع طولانی می‌برد، سپس از رکوع بلند می‌شود. دوباره سوره فاتحه را قرائت می‌کند، سپس با یک قرائت طولانی اما کمتر از قرائت قبلی قرآن می‌خواند، بعداً رکوعی کمتر از

(۱) یعنی: هر وقت که باشد خوانده می‌شود خواه اوقات ممنوعه باشد یا

نه. (مترجم).

رکوع قبلی می‌برد، سپس بلند می‌شود دو تا سجده می‌برد و رکعت بعدی را هم به این صورت می‌خواند. پس از اتمام نماز رو به مردم می‌کند و خطبه را ایراد می‌نماید و در آن مردم را به تقوی توصیه می‌کند و آنها را به انجام اوامر و پرهیز از محرمات امر می‌کند.

سبب این نماز: خشکسالی و انقطاع باران است.

حکم این نماز: سنت مؤکده می‌باشد.

چگونگی این نماز: امام دو رکعت نماز می‌خواند در رکعت اول هفت بار تکبیر می‌گوید، و در رکعت دوم پنج بار تکبیر می‌گوید و نماز را به صورت جهری و با صدای بلند می‌خواند. پس از فاتحه در رکعت اول سوره (أعلى) را می‌خواند، و در رکعت دوم سوره (غاشیه) را می‌خواند. سپس شروع به خواندن خطبه می‌نماید در ابتدای خطبه اول نه بار تکبیر، و در خطبه دوم هفت بار تکبیر می‌گوید. هرگاه که خطبه به پایان رسید نمازگزاران عباهای خود را وارونه و متحول می‌نمایند. یعنی طرف چپ را به راست و راست را به

چپ تغییر می دهند و دستانشان را رو به آسمان بلند می کنند و متضرعانه دعا می کنند و از خداوند طلب باران می نمایند.

فضیلت نماز میت: از ابوهریره روایت شده که رسول الله فرموده: «من شهد الجنائزۃ حتی یُصلی علیها فله قیراط، ومن شهدها حتی تدفن فله قیراطان» عرض شد ای رسول خدا منظور از قیراطان چیست؟ فرمود: «مثل الجبلین العظیمین»: «هر کسی حاضر بر سر جنازه ای باشد تا اینکه نماز بر او خوانده شود، یک قیراط خیر به او می رسد، و هر کس آنرا همراهی کند تا اینکه به خاک سپرده شود، دو قیراط خیر به او می رسد یعنی به اندازه دو کوه بزرگ خیر به او می رسد.

: نماز بر میت مسلمان فرض کفایه می باشد، یعنی اگر کسی آنرا انجام دهد تکلیف از دیگران ساقط می شود. انجام آن برای دیگران سنت می باشد، و اگر همگی آنرا ترک کنند، گناهکار می شوند.

: شرط صحت نماز بر میت چنین است:

۱. نیت، ۲- رو به قبله نمودن، ۳. پوشیدن عورت، ۴. طهارت

نمازگزار و میت، ۵. پرهیز از نجاست، ۶. مسلمان بودن میت و نمازگزار، ۷. حضور جنازه اگر در منطقه باشد.
: نماز میت دارای هفت رکن می‌باشد که

عبارتند از:

۱- قیام، برای کسی که قادر به آن باشد، ۲. تکبیرات چهارگانه، ۳. قرائت فاتحه، ۴- درود فرستادن بر پیامبر ،
۵- دعا برای میت، ۶. ترتیب، ۷. سلام دادن.

سنت‌های نماز میت: ۱. بلند کردن دست‌ها تا مقابل شانه‌ها همراه هر تکبیر، در این مورد در میان علماء اختلاف نظر وجود دارد زیرا از رسول الله وارد نشده که آیا همراه هر تکبیر دستان مبارکش بلند کرده یا نه، ۲. گفتن أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، ۳. دعا برای خود و مسلمانان، ۴. دست راست را روی دست چپ بگذارد و روی سینه قرار دهد، ۵. سلام دادن بطرف راست.

: امام یا منفرد در مقابل سر مرد، و

وسط زن قرار می‌گیرند، و مأمومین در پشت سر امام قرار می‌گیرند، و سنت است سه صف را تشکیل دهند. شیخ ابن باز معتقد است که باید صف‌ها تکمیل شوند هرچند که به

سه صف نرسند. سپس تکبیر احرام را می گوید و بعد از تکبیر
 أَعُوذُ بِاللَّهِ مِیْ گوید. اما دعای استفتاح را نمی خواند و بسم الله و
 سورة فاتحه را قرائت می نماید. بعداً تکبیر دوم را می گوید و
 دستان خود را تا مقابل شانه ها بلند می کند، بر رسول الله
 درود می فرستد و می گوید: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ
 مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ،
 اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ
 وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»:

«بار إلهها! بر محمد و آل محمد درود بفرست
 همچنان که بر ابراهیم ؛ و آل ابراهیم درود فرستادی، همانا تو
 ستوده و باعظمت هستی. بار إلهها! بر محمد و آل محمد برکت
 نازل فرما همچنان که بر ابراهیم ؛ و آل ابراهیم برکت نازل
 کردی، همانا تو ستوده و باعظمت هستی».

سپس تکبیر می گوید و به دعاهاى مأثور برای میت دعا
 می کند. برخی از دعاها عبارتند از: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا،
 وَشَاهِدِنَا، وَعَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا. اللَّهُمَّ مَنْ
 أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ.
 اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، وَعَافِهِ، وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ، وَوَسِّعْ

مُدْخَلُهُ، وَاغْسِلُهُ بِالْمَاءِ وَالتَّلْحِجِ وَالبَرْدِ، وَنَقِّهِ مِنَ الخُطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ
الثُّوبَ الأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَاراً خَيْراً مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلاً خَيْراً
مِنْ أَهْلِهِ، وَرَوْجاً خَيْراً مِنْ رَوْجِهِ، وَأَدْخِلْهُ الجَنَّةَ، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ
القَبْرِ وَعَذَابِ النَّارِ وَأَفْسِحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ».

(الهی! زنده و مرده، حاضر و غایب، کوچک و بزرگ، مرد و زن ما را مورد آمرزش قرار دهد، یا الله! هرکسی را از میان ما زنده نگه می‌داری بر اسلام زنده‌اش نگاه دار، و هرکسی را می‌رانی بر ایمان بمیران. بار الها! او را ببخش، و بر او رحم کن، و عافیت نصیبش بگردان، و از وی گذشت کن. الهی! میهمانی او را گرامی بدار، و قبرش را وسیع بگردان، و او را با آب و برف و تگرگ بشوی، و از گناهان، چنان پاکش بگردان که لباس سفید را از آلودگی، پاک و تمیز می‌گردانی. پروردگارا! به او خانه‌ای بهتر از خانه‌اش، و خانواده‌ای بهتر از خانواده‌اش، و همسری بهتر از همسرش، عنایت بفرما، و او را وارد بهشت کن، و از عذاب قبر و دوزخ پناهش ده. و قبر او را وسیع و نورانی بفرما).

اگر میت مؤنث باشد می‌گوید: «اللهم اغفر لها» با ضمیر مؤنث در تمام دعا.

و اگر میت نوزاد باشد می گوید: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ فَرْطًا وَذُخْرًا لِوَالِدَيْهِ، وَشَفِيعًا مُجَابًا. اللَّهُمَّ ثَقِّلْ بِهِ مَوَازِينَهُمَا وَأَعْظِمْ بِهِ أَجُورَهُمَا، وَأَلْحِقْهُ بِصَالِحِ الْمُؤْمِنِينَ، وَاجْعَلْهُ فِي كِفَالَةِ إِبْرَاهِيمَ، وَفِيهِ بِرَحْمَتِكَ عَذَابَ الْجَحِيمِ».

(خدایا! او را میزبان و ذخیره و شفاعت کننده‌ای که شفاعتش قبول شود برای پدر و مادرش قرار بده. خدایا! بوسیله‌ی او ترازوی حسنات پدر و مادرش را سنگین بگردان، و بر پاداش آنها بیفزای، و او را به مؤمنان نیکوکار ملحق بگردان، و در کفالت ابراهیم؛ قرار ده، و به رحمت خود از عذاب دوزخ حفظ کن).

برای بار چهارم تکبیر می گوید و لحظه‌ای مکث می کند به طرف راست سلام می دهد. و مستحب است خالصانه برای میت دعا کند.

اگر کسی در وسط نماز به امام اقتداء نمود و پیش از اینکه نماز را به اتمام برساند امام سلام داد او برای خودش نماز را ادامه می دهد و به اتمام می رساند، و اگر خواستند میت را بردارند او پشت سرهم بدون فاصله تکبیرات چهارگانه را می گوید و سلام می دهد. اگر کسی خواست بر میت نماز

بخواند و میت دفن شده بود می‌تواند تا یک ماه بر روی قبر
میت نماز بخواند بعد از گذشت یک ماه دیگر بر میت نماز
خوانده نمی‌شود. والله أعلم.

حمد و ستایش تنها لایق ذات پروردگار است. درود و سلام بر بنده و فرستاده او محمد و آل و یاران او باد. اما بعد:

این چند کلمات مختصر و کوتاهی است در مورد چگونگی نماز رسول الله به خواهران و برادران مسلمان خود تقدیم می‌دارم تا آنرا مطالعه و در این زمینه رسول الله را سرمشق خود قرار دهند، که می‌فرماید: «صلوا كما رأيتُموني أصلي».

«نماز بخوانید همانطور که دیدید من نماز خواندم». (به روایت امام بخاری).

و اینک آنرا به خواننده محترم تقدیم می‌دارم:

وضو کامل بگیرد: وضوی کامل آن است که خداوند در قرآن کریم به آن دستور فرموده و می‌فرماید: يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَهَرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى

أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ
النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا
بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ
مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾ . (المائدة: ٦)^(١)

و پیامبر می فرماید: «لا تقبل صلاة بغير طهور، ولا صدقة من غلول»: «خداوند نماز بدون وضو را قبول نمی کند، و نیز صدقه را از مالی که از راه خیانت بدست آورده قبول نمی کند». و حدیثی که رسول الله برای کسی که در نماز کوتاهی کرده بود فرمود: «إذا قمت إلى الصلاة فأسبغ الوضوء». اگر برای نماز به پا خواستی، بطور کامل وضو بگیر.

۱. رو به قبله نمودن: نمازگزار هر جا که باشد باید تمام بدن خود را رو به قبله نماید و برای نمازی که می خواهد انجام دهد خواه فرض یا سنت باید نیت داشته باشد، و نیت بر زبان نیاورد زیرا نیت در قلب است، و به زبان آوردن آن مشروع نیست، بلکه بدعت می باشد، چون نه رسول الله و نه اصحاب کرام به آن نطق ننموده اند، و مستحب است

(۱) ترجمه آیات در صفحه (۲۸ - ۲۹) گذشت.

نماز گزار خواه امام باشد یا منفرد در مقابل ستره، نماز بخواند، زیرا رسول الله به آن دستور فرموده‌اند.

رو به قبله نمودن شرط صحت نماز می‌باشد، مگر در مسائلی که استثناء شده‌اند و آن در کتابهای فقهی بیان شده است.

۲. گفتن تکبیر: تکبیر احرام می‌گوید در حالیکه به سجده‌گاه نگاه می‌کند می‌گوید (الله اکبر).

۳. هنگام تکبیر گفتن دستانش را تا مقابل شانه‌ها یا گوش‌ها بلند می‌کند.

۴. گذاشتن دست روی سینه: دست راست را روی دست چپ و می‌گذارد آنگاه روی سینه قرار می‌دهد. بدلیل حدیث وائل بن حُجر و قبیصه بن هُلب الطائی از پدرش .

۵. خواندن دعای استفتاح: مستحب است که دعای استفتاح را بخواند که عبارت است از: «اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالْثَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرْدِ»: «بار الها! بین من و خطاهای من، همانند

فاصله ای که بین مشرق و مغرب انداخته ای، فاصله بیانداز، و مرا از خطاهایم پاک ساز، همانند لباس سفیدی که از آلودگی پاک می شود. بار الها! خطاهای مرا با برف و آب و تگرگ بشوی». (متفق علیه).

و اگر خواست بجای آن می گوید: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»: «بار الها! پاک و منزهی، و حمد از آن توست، و نامت با برکت است و قدرت و شکوه تو بسیار بالاست و هیچ معبودی بجز تو «بحق» وجود ندارد». (به روایت امام مسلم).

اشکالی ندارد اگر دعاهای استفتاح دیگری که از سنت وارد هستند بخواند و بهتر آن است که گاه گاه دعاهای دیگر را بخواند. سپس می گوید: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ - بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» و سوره فاتحه را قرائت می کند. بدلیل فرموده رسول الله که می فرماید: «لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»: «نماز کسی که سوره فاتحه را نخواند جائز نمی باشد» و پس از «وَلَا الضَّالِّينَ» در نمازهایی که با صدای بلند خوانده می شود با صدای بلند، و در نمازهایی که با صدای پایین خوانده می شود با صدای پایین بگوید: «آمین»

سپس هر اندازه که میسر است قرآن بخواند و بهتر آن است که در نمازهای ظهر و عصر و عشاء سوره‌های متوسط بخواند و در نماز فجر سوره‌های طولانی و در مغرب سوره‌های کوتاه بخواند و گاه‌گاه در نماز مغرب سوره‌های طولانی و متوسط را هم بخواند. چنانکه از رسول الله ثابت شده بهتر است نماز عصر کوتاه‌تر از نماز ظهر باشد.

۶. رکوع: تکبیر می‌گوید در حالیکه دستانش را تا مقابل شانه‌ها یا گوش‌هایش بلند کرده و به رکوع می‌رود. کمر و سرش را هموار می‌سازد، و دستانش را بر روی زانو قرار داده و انگشتانش را باز می‌گذارد. آرام می‌گیرد و می‌گوید: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ»: «منزه است پروردگار بزرگوارم».

و بهتر است سه بار آنرا تکرار کند و مستحب است به همراه آن این دعا را هم بخواند: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي»: «پروردگارا! تو پاک و منزهی، خدایا تو را ستایش می‌نمایم، الهی، مرا ببخشای».

۷. بلند شدن از رکوع: سرش را از رکوع بلند می‌کند، و دستانش را تا مقابل شانه‌ها یا گوش‌هایش بلند می‌کند می‌گوید: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»: «خداوند حمد و ستایش کسی

را که او را ستود شنید».

خواه امام باشد یا منفرد و در هنگام قیام می‌گوید: «مِلْءَ السَّمَوَاتِ، وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ».

«الهی! حمدی که آسمان‌ها و زمین و میان آن‌ها و هر چه تو بخواهی را پر کند، از آن تو است».

اگر بعد از آن این دعا را زیاد کند بهتر است: «أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجُدِّ مِنْكَ الْجُدُّ».

«الهی! تو اهل ستایش و عظمت هستی. الهی تو شایسته ستایش بندگان هستی. همگی ما بندگان هستیم، آن چه تو بفرمائی هیچ کس جلوی آن را نمی‌گیرد، و آنچه جلوی آن را بگیری کسی قدرت ندارد آن را عطا نماید. الهی! صاحب ثروت، او را ثروتش از عذاب تو نجات نمی‌دهد و «تمامی شکوه» و ثروت از آن تو است».

زیرا در برخی از احادیث صحیح ثابت شده است که رسول الله هنگام بلند شدن از رکوع این دعاها را می‌خواند، باز هم اگر شخص نمازگزار مأموم باشد هنگام بلند

شدن از رکوع می‌گوید «ربنا لك الحمد» و دعاهای مذکور را می‌خواند و مستحب است پس از اعتدال از رکوع دستایشان را روی سینه قرار دهند. همچنانکه پس از تکبیر احرام دستان را روی سینه قرار می‌دادند. به دلایلی که از رسول الله ثابت شده است مانند حدیث وائل بن حجر و حدیث سهل بن سعد .

۸. سجده: تکبیر می‌گوید و زانوهایش را پیش از دستانش به زمین می‌گذارد و سجده می‌کند، اگر ممکن نباشد زانوهایش را پیش از دستان به زمین بگذارد اشکالی ندارد که دستانش را به زمین بگذارد.

انگشتان دست و پایش را رو به قبله می‌نماید. انگشتان دست را بهم می‌چسباند و روی اعضای هفتگانه قرار می‌گیرد. اعضای هفتگانه از این قرارند:

۱. پیشانی همراه بینی، ۲ و ۳. دو دست، ۴ و ۵. دو زانو، ۶ و ۷. انگشتان هر دو پا. سپس می‌گوید: «سبحان ربی الأعلى»: «منزه است پروردگار بلندمرتبه‌ام».

سه بار یا بیشتر آنرا تکرار می‌نماید و مستحب است به همراه آن این دعا را هم بخواند: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي»: «پروردگارا! تو پاک و منزهی، خدایا تو را

ستایش می نمایم، الهی، مرا بینخشای».

بهتر است در سجده بسیار دعا کند.

رسول الله می فرماید: «فَأَمَّا الرُّكُوعَ فَعِظَّمُوا فِيهِ الرَّبَّ، وَأَمَّا السُّجُودَ فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِنَ أَنْ يَسْتَجَابَ لَكُمْ»: «اما در رکوع پروردگار را به بزرگی یاد کنید، و اما در سجده تلاش کنید که بسیار دعا کنید، زیرا شایسته است که دعا مستجاب شود». (به روایت از امام مسلم).

و در حدیث دیگر آمده که رسول الله می فرماید: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ»: «به هنگام سجده بنده از همه جا به خداوند نزدیکتر است، پس در سجده به کثرت دعا کنید» (به روایت امام مسلم).

و در سجده خیر دنیا و آخرت را برای خود و مسلمانان مسئلت نمایید خواه نماز فرض باشد یا نقل.

بازوها و آرنج‌هایش را به پهلو و شکمش را به ران‌ها و ران‌هایش را به ساق نچسباند و آرنج‌هایش را بلند نگه دارد و به زمین نچسباند رسول الله می فرماید: «اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ وَلَا يَبْسُطْ أَحَدُكُمْ ذِرَاعِيَهُ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ».

«در سجده حد وسط را رعایت نمائید و بسان سگ

دستانتان را مگسترانید». (متفق علیه).

۹. بلند شدن از سجده: به گفتن تکبیر سر را از سجده بلند می‌نماید و پای چپ خود را پهن کرده و روی آن می‌نشیند. پای راست را نصب نموده و انگشتان پایش را رو به قبله می‌کند و دستانش را روی ران‌ها و زانوهایش قرار می‌دهد و می‌گوید: «رَبِّ اغْفِرْ لِي رَبِّ اغْفِرْ لِي، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي، وَاهْدِنِي، وَارْزُقْنِي، وَعَافِنِي، وَاجْبُرْنِي».

«ای الله! مرا ببخش، مرا ببخش بار الها! مرا ببخش. به من رحم کن، مرا هدایت کن، به من رزق و عافیت عطا کن، کوتاهی‌های مرا جبران کن».

و آرام می‌گیرد تا اینکه مهره‌های کمر بجای خود برگردند. زیرا رسول الله اعتدال پس از رکوع و نشستن در میان دو سجده را طول می‌داد.

۱۰. سجده دوم: تکبیر می‌گوید و برای بار دوم سجده می‌برد همانند سجده اول.

۱۱. بلند شدن از سجده دوم: تکبیر می‌گوید و از سجده بلند می‌شود، همانند نشستن میان دو سجده لحظه‌ای مکث می‌نماید که آن حالت را جلسه استراحت گویند. قول

صحیح‌تر بر آن است که جلسه استراحت مستحب و ترک آن اشکالی ندارد و در آن ذکر و دعاء وجود ندارد.

سپس با تکیه به زانوها اگر ممکن باشد برای رکعت دوم بلند می‌شود، و اگر ممکن نباشد با تکیه بر دستان بلند شود. سپس سوره فاتحه و هر اندازه که میسر باشد قرآن می‌خواند و آنچه را که در رکعت قبلی انجام داد تکرار می‌کند، و جائز نیست مأموم از امام سبقت بگیرد، زیرا رسول الله امتش را از آن برحذر داشته، و نیز مکروه است همراه امام حرکت کند. مستحب است پس از قطع صدای امام بلافاصله بدنبال امام حرکت نماید. رسول الله می‌فرماید: «إنما جعل الإمام ليؤتم به فلا تختلفوا عليه، فإذا كبر، فكبروا، وإذا ركع فاركعوا، وإذا قال سمع الله لمن حمده، فقولوا: ربنا ولك الحمد، وإذا سجد فاسجدوا»: «امام برای آن است که به او اقتدا شود. پس هر وقتی تکبیر گفت شما نیز تکبیر بگویید. از امام پیشی نگیرید هرگاه به رکوع رفت شما نیز به رکوع بروید. هر وقت امام گفت «سمع الله لمن حمده» شما بگویید «ربنا ولك الحمد». هر وقت به سجده رفت شما نیز به سجده بروید». (متفق علیه).

۱۲. اگر نماز دو رکعتی باشد: مانند نماز فجر، نماز

جمعه، و نماز عیدین پای راست خویش را نصب می‌نماید و پای چپ را پهن می‌کند و روی آن می‌نشیند. دست راست را روی ران راست قرار می‌دهد. همه انگشتان را بجز انگشت سبابه می‌بندد وقتی به ذکر «الله» رسید به آن به وحدانیت خداوند اشاره می‌نماید و نیز هنگام خواندن دعا به آن اشاره می‌کند.

اگر انگشت کوچک و انگشت چسبیده به آن را ببندد و انگشت وسط و انگشت شست را حلقه نماید و با انگشت سبابه هنگام ذکر «الله» و دعا اشاره نماید بهتر است، زیرا هر دو صورت از رسول الله واردند. افضل آن است که گاهی این صورت، و گاهی آن صورت را انجام دهد. و دست چپ را روی ران چپ و زانو قرار می‌دهد سپس تشهد را می‌خواند که عبارت است از: «التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ». [فرمانروائی، رحمت و برکت و پاکی مخصوص الله است]، سلام و رحمت و برکات خدا بر تو باد ای پیامبر، سلام بر ما و کلیه بندگان صالح خدا، من گواه

می‌دهم که هیچ معبودی بجز الله «بحق» وجود ندارد و محمد بنده و رسول اوست».

سپس می‌گوید: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»: «بارِ إلهَا! بر محمد و آل محمد درود بفرست همچنان که بر ابراهیم ؛ و آل ابراهیم درود فرستادی، همانا تو ستوده و باعظمت هستی. بارِ إلهَا! بر محمد و آل محمد برکت نازل فرما همچنان که بر ابراهیم ؛ و آل ابراهیم برکت نازل کردی، همانا تو ستوده و باعظمت هستی».

از چهار چیز به خداوند پناه می‌برد و می‌گوید: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ»: «بارِ إلهَا من به تو از عذاب دوزخ و از عذاب قبر و از فتنه‌های زندگی و مرگ و از بدی فتنه دجال پناه می‌برم».

سپس از خیر دنیا و آخرت هر اندازه که خواست از خداوند طلب می‌کند. اشکال ندارد اگر برای پدر و مادر و بقیه مسلمانان نیز دعا کند خواه نماز فرض باشد یا سنت. در

حدیث ابن مسعود آمده هنگامی که رسول الله تشهد را به او یاد می‌داد فرمود: «ثم ليتخير من الدعاء أعجبه إليه فيدعو»: «سپس دعاهاایی را بدخواه خود انتخاب می‌نماید و به آنها دعا می‌کند».

و در روایت دیگری آمده: «ثم يتخير من المسألة ما شاء»: «هر مسئلتی که دلخواه بود انتخاب می‌نماید. و این شامل هر چیزی که منفعت دنیوی و آخروی باشد می‌شود.

سپس به طرف راست و چپ سلام می‌دهد: «السلام عليكم ورحمة الله، السلام عليكم ورحمة الله».

۱۳. اگر نماز سه رکعتی یا چهار رکعتی باشد: مانند مغرب، ظهر، عصر، عشاء پس از دو رکعت تشهد مذکور را همراه با فرستادن درود بر رسول الله می‌خواند سپس با تکیه بر زانوها بلند می‌شود و دستانش را تا مقابل شانه‌ها بلند می‌کند و می‌گوید «الله أكبر» و دستانش را روی سینه قرار می‌دهد و تنها سوره فاتحه را می‌خواند. اشکال ندارد اگر گاه در رکعت سوم و چهارم نماز ظهر سوره‌ای یا چند آیه از قرآن بخواند، چنانکه در حدیث أبو سعید الخدری آمده است.

و اگر در تشهد درود فرستادن بر رسول الله را ترک نمود اشکالی پیش نمی‌آید. زیرا فرستادن درود در تشهد اول مستحب می‌باشد، و بعد از رکعت سوم مغرب و چهارم ظهر و عصر و عشاء تشهد می‌خواند و بر رسول الله درود می‌فرستد. پناه می‌برد به خدا از چهار چیز. از عذاب جهنم و عذاب قبر و فتنه‌های مرگ و زندگی و فتنه دجال و بهتر است که بیشتر دعا کند.

برخی از دعاهای مشروع در اینجا این است: رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ: «پروردگارا در دنیا به ما نیکی رسان، و در آخرت نیز به ما نیکی عطا فرما، و ما را از عذاب آتش دوزخ محفوظ نگاهدار، از انس روایت شده که بیشتر دعای رسول الله این بود که می‌فرمود: رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ» و به دلیل حدیث ابی حمید برای نشستن تشهد آخر پای چپ را زیر پای راست قرار می‌دهد و مقعد و کفل خویش را روی زمین می‌گذارد. پس از تشهد می‌گوید: «السلام علیکم ورحمة الله». «السلام علیکم ورحمة الله»

بعد از سلام سه بار از خداوند طلب مغفرت می‌نماید و می‌گوید: «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ (ثلاثاً)، اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجُدِّ مِنْكَ الْجُدُّ. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ».

«از الله طلب آمرزش می‌کنم [سه مرتبه] الهی تو سلامی، و سلامتی از جانب تو است، تو بسیار بابرکتی، ای صاحب عظمت و بزرگی. معبودی «بحق» بجز الله، وجود ندارد. شریکی ندارد، پادشاهی از آن اوست، ستایش شایسته اوست، و او بر هر چیزی توانا است، الهی! آن چه تو بدهی، هیچ کس مانع آن نمی‌گردد، و آنچه تو منع کنی، هیچ کس نمی‌تواند آنرا بدهد. توانگر، او را ثروتش از عذاب تو نجات نمی‌دهد، و «تمامی شکوه و» ثروت از آن تو است. هیچ معبودی جز او «بحق» نیست. جز او کسی دیگر را عبادت نمی‌کنیم، نعمت و فضل از آن اوست، ستایش نیکو مخصوص اوست، معبودی بجز او وجود ندارد، همه ما با اخلاص او را

بندگی می کنیم هر چند کافران دوست نداشته باشند».

سپس ۳۳ بار «سُبْحَانَ اللَّهِ» و ۳۳ بار «الْحَمْدُ لِلَّهِ» و ۳۳ بار «اللَّهُ أَكْبَرُ» که مجموعاً ۹۹ بار می شود و برای بار صدم می گوید: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» بعداً آیه الکرسی و بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿۱﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿۲﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿۳﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿۴﴾.

به نام خداوند بخشنده مهربان. بگو: خداوند، یکتا و یگانه است؛ (۱) خداوندی است که همه نیازمندان قصد او می کنند؛ (۲) (هرگز) نژاد، و زاده نشد، (۳) و برای او هیچگاه شبیه و مانندی نبوده است! (۴)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿۱﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿۲﴾ وَمِنْ شَرِّ عَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿۳﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿۴﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿۵﴾.

۱ - بگو: پناه می برم به پروردگار سپیده صبح. ۲ - از شر تمام آنچه آفریده است. ۳ - و از شر هر موجود شرور هنگامی که شبانه وارد می شود. ۴ - و از شر آنها که در

گره‌ها می‌دمند. ۵ - و از شرّ هر حسودی هنگامی که حسد می‌ورزد).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾
 مَلِكِ النَّاسِ ﴿١﴾ إِلَهِ النَّاسِ ﴿٢﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٣﴾
 الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٤﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٥﴾.
 ۱ - بگو: پناه می‌برم به پروردگار مردم. ۲ - به مالک و
 حاکم مردم. ۳ - به (خدا و) معبود مردم. ۴ - از شرّ وسوسه‌گر
 پنهانکار. ۵ - که درون سینه انسانها وسوسه می‌کند. ۶ - خواه از
 جن باشد یا از انسان).

را می‌خواند، و مستحب است سه سوره مذکور را پس از
 نماز فجر و مغرب سه بار تکرار نماید، و نیز مستحب است
 بعد از اذکار مذکور ده بار پس از نمازهای فجر و مغرب
 بگوید: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي
 وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ».

معبودی بجز الله یگانه نیست، شریکی ندارد، پادشاهی از
 آن اوست و ستایش مر او راست، زنده می‌کند و می‌میراند، و
 او بر هر چیز تواناست.

اگر نمازگزار امام باشد پس از استغفار و گفتن: «اللَّهُمَّ

أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ» رو به مأمومین می‌نماید و اذکار مزبور را می‌خواند.

در این مورد احادیث بسیار هستند از جمله حدیث عائشه که در صحیح امام مسلم آمده است و همگی این اذکار سنت می‌باشند. برای هر زن و مرد مسلمانی مستحب است که پیش از نماز ظهر چهار رکعت و پس از آن دو رکعت بعد از نماز مغرب، دو رکعت پس از نماز عشاء دو رکعت و پیش از نماز فجر دو رکعت که مجموعاً دوازده رکعت می‌باشد بخواند، و آنها را سنت رواتب می‌نامند، زیرا رسول الله در حضر به انجام آنها مواظبت فرموده‌اند اما در سفر بجز رواتب فجر و نماز وتر سنت نمی‌خواند.

و در این باره رسول الله الگوی ماست. خداوند می‌فرماید: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (الأحزاب: ۲۱). «در (زندگی) رسول خدا سرمشق و الگوی زیبایی برای شما است».

و رسول الله فرموده «صلوا كما رأيتموني أصلي»: «نماز بخوانید همانطور که دیدید من نماز خواندم». (بخاری). بهتر آن است که نمازهای رواتب و وتر در منزل خوانده

شود و اگر در مسجد خوانده شد اشکالی ندارد.

رسول الله می فرماید: «أفضل صلاة المرء في بيته إلا الصلاة المكتوبة»: «بهترین نماز انسان آن است که در منزل خوانده شود بجز نمازهای فرض». (متفق علیه).

محافظة بر نمازهای سنت رواتب سبب داخل شدن به بهشت است. در صحیح مسلم از ام حبیبه روایت شد که می گوید: شنیدم از رسول الله می فرمود: «ما من عبد مسلم يُصلي لله تعالى كل يوم ثنتي عشرة ركعة تطوعاً غير فريضة إلا بنى الله له بيتاً في الجنة»: «هر مسلمانی روزانه دوازده رکعت نماز سنت را برای خدا بخواند در بهشت خانه‌ای را برای او می سازد».

امام ترمذی این حدیث را به آنچه گفته شد تفسیر نموده است. اگر چهار رکعت سنت پیش از عصر و دو رکعت پیش از مغرب و دو رکعت پیش از عشاء را بخواند کار نیکی انجام می دهد.

رسول الله فرموده: «رحم الله امرأً صلى أربعاً قبل العصر»: «رحمت خداوند بر آن کسی که پیش از عصر چهار رکعت نماز سنت بخواند. به روایت امام احمد و ابوداود و ترمذی - که آنرا حسن دانسته و ابن خزیمه و ابن خزیمه آنرا تصحیح نموده و اسناد حدیث صحیح می باشد».

و نیز رسول الله فرموده: «بین کل أذانین صلاة، بین کل أذانین صلاة»: «در میان هر اذان و اقامه‌ای نماز سنت وجود دارد». برای بار سوم فرمود «لمن شاء» برای هر کسی که دوست داشته باشد نماز سنت بخواند (به روایت امام بخاری).

و اگر پیش از ظهر چهار رکعت و بعد از آن چهار رکعت بخواند کار خوبی انجام داده. رسول الله فرموده: «من حافظ علی أربع قبل الظهر وأربع بعدها، حرمه الله تعالی علی النار»: «کسی که بر چهار رکعت سنت پیش از ظهر و پس از آن محافظت نماید خداوند جسد او را بر آتش دوزخ حرام می‌نماید. (امام احمد و اهل سنن آنرا از ام حبیبه روایت نموده‌اند).

منظور این است که دو رکعت به رواتب ظهر اضافه نماید. زیرا رواتب قبل از ظهر چهار رکعت می‌باشد و بعد از آن دو رکعت، اگر دو رکعت دیگر را به آن اضافه نماید آنچه در حدیث ام حبیبه آمده است بدست می‌آید.

درود و رحمت فراوان بر خاتم پیامبران محمد بن عبدالله و بر آل و یاران او باد و نیز بر آن کسانی که تا روز قیامت از او به نیکی تبعیت می‌کنند.

دیگته کننده: عبدالعزیز بن باز :

ستایش خداوندی را سزا است که پروردگار جهانیان است. درود و رحمت بر روان پاک اشرف انبیاء و مرسلین محمد و بر آل و یاران او باد. و بعد:

این چند کلمه کوتاهی است در مورد احکام نماز و طهارت مریض و آنرا به خواهران و برادران مسلمان تقدیم می‌دارم.

خداوند سبحان برای انجام هر نمازی طهارت و پاکیزگی را اساس قرار داده است. برطرف نمودن حدث و بی‌وضوئی و برطرف نمودن نجاست خواه از بدن یا لباس یا مکان نماز دو شرط اساسی نماز می‌باشند، هرگاه انسان مسلمان اراده نماز نمود بر او واجب است که وضو بگیرد یا غسل کند اگر نیاز داشته باشد.

باید پیش از وضو برای کسی که قضای حاجت انجام می‌دهد با آب یا سنگ خود را پاک نماید تا نظافت کامل شود.

پاک نمودن با آب برای هر آنچه که از پیش یا پس انسان خارج می‌شود مانند ادرار و مدفوع واجب است، اما اگر کسی خوابید یا بادی از او خارج شد کافی است که وضو بگیرد و نیازی به پاک کردن خویش ندارد، زیرا پاک نمودن با آب برای برطرف نمودن نجاست می‌باشد، و در اینجا نجاستی در کار نیست.

پاک کردن با سنگ، جای پاک کردن با آب را می‌گیرد، یعنی انسان می‌تواند به جای آب از سنگ استفاده کند، و باید سه سنگ باشد. رسول الله می‌فرماید: «من استجمر فلیوتر» هر کس خواست برای نظافت خویش از سنگ بجای آب استفاده کند باید از تاک استفاده نماید، سه تا باشد، یا پنج تا، یا هفت تا.

و نیز می‌فرماید: «إذا ذهب أحدكم إلى الغائط فليذهب معه بثلاثة أحجارٍ فإنها تجزئ عنه»: «هرگاه کسی از شما به قضای حاجت رفت سه سنگ را همراه خود ببرد. استفاده از آنها بجای آب برای او کافی است». (به روایت ابوداود) و رسول اکرم نهی فرموده که برای طهارت کمتر از سه سنگ

باشد. (روایت از مسلم).

جائز نیست با سرکین و استخوان و خوراک و هر چیزی که دارای احترام باشد استفاده نمود، و بهتر آن است که از سنگ و هر چیزی که همانند سنگ می‌باشد، مانند دستمال کاغذی استفاده نموده و به دنبال آن آب را بکار گرفت، زیرا سنگ عین نجاست را برطرف می‌نماید، و آب محل آن را پاک می‌کند، پس بهتر است از هر دو تا استفاده نمود.

انسان مختار است که آیا با سنگ یا با آب یا اینکه از آب و سنگ برای پاک نمودن خود استفاده نماید. از انس

روایت شده که: «كان النبي يدخل الخلاء فأحمل أنا و غلام نحوي إداوة من ماءٍ وعنزّة: فيستنجي بالماء»: «رسول الله به قضای حاجت می‌رفت من و غلامی همانند خودم ظرفی از آب و نیزه‌ای یا عصایی که لبه آن تیز باشد برای رسول الله برمی‌داشتیم. رسول الله با آب خود را پاک می‌نمود»^(۱). (متفق علیه).

از ام المؤمنین عائشه روایت شده که به گروهی از زنان

(۱) رسول الله آن نیزه یا عصا را در مقابل خود نصب می‌نمود و

پارچه‌ای را روی آن قرار می‌داد تا دیده نشود. (مترجم).

می گفت: «مرن أزواجكن أن يستطيبوا بالماء فإني أستحييهم وإن رسول الله كان يفعلهُ»: «همسران خود را امر کنید که با آب خود را پاک نمایند و من شرم می‌کنم که به همسران شما بگویم، رسول الله برای قضای حاجت از آب استفاده می‌نمود» (ترمذی می‌گوید این حدیث صحیح می‌باشد).
اگر خواست که از آب یا سنگ استفاده کند، آب بهتر است زیرا آب محل نجاست و عین نجاست و اثر آنرا از بین می‌برد، و برای پاک نمودن بهتر است.

اگر خواست تنها از سنگ استفاده کند، سه تا سنگ کافی است. اگر محل نجاست با سه تا سنگ پاک شود، و اگر سه تا کافی نباشد چهار تا یا پنج تا یا بیشتر تا محل نجاست پاک شود. و بهتر است تاک را بکار گیرد مثلاً سه تا یا پنج تا یا هفت. رسول الله می‌فرماید: «من استجمر فليوتر» هر کسی خواست برای پاک نمودن خویش از سنگ استفاده کند، تاک را بکار گیرد.

جائز نیست با دست راست خود را پاک نماید از سلمان فارسی روایت شده که: «نهانا رسول الله أن يستنجي أحدنا بيمينه»: «رسول الله ما را نهی فرمود از اینکه با دست

راست خود را پاک نمایم. و می‌فرماید: «لا یمسکن أحدکم ذکره بيمينه وهو یبول، ویتمسح من الخلاء بيمينه»: «هیچ کس از شما هنگام ادرار با دست راست ذکر خود را نگیرد و در قضای حاجت با دست راست خود را پاک نکند».

اگر دست چپ قطع شده بود یا شکسته بود یا هر مشکل دیگری داشت اشکالی ندارد از دست راست استفاده نماید، و اگر از آب و سنگ استفاده کند اکمل‌تر و بهتر است.

خداوند متعال شریعت اسلامی را بر سهولت و آسان‌گیری پایه‌ریزی نموده، و برای کسانی که دارای عذر می‌باشند در انجام عبادات به اندازه عذرشان تخفیف داده است تا بدون مشقت و آسانی بتوانند عبادات خود را انجام دهند. خداوند می‌فرماید: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ (الحج: ۷۸).

«خداوند در دین (اسلام) کار سنگین و دشواری را بر شما نگذاشته است».

و می‌فرماید: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾. (البقره: ۱۸۵).

«خداوند آسایش شما را می‌خواهد خواهان زحمت شما

نیست».

و می‌فرماید: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ (التغابن: ۱۶).
 «آنقدر که در توان دارید از خدا بپرهیزید و تقوا پیشه کنید».
 رسول الله می‌فرماید: «إِذَا أَمَرْتُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ»: «هرگاه شما را به انجام کاری امر نمودم هر اندازه که در توان دارید آنرا انجام دهید». و می‌فرماید: «إِنَّ الدِّينَ يَسِرُّ»: «دین آسان و بر سهولت پایه‌ریزی شده است».
 مریض اگر نتوانست برای وضو یا غسل از آب استفاده کند، یا ترس داشت که اگر از آب استفاده کند مریضی‌اش بیشتر شود، یا سلامتی‌اش به خطر افتد تیمم می‌کند.
 تیمم عبارت است از اینکه: یک بار هر دو دست خویش بر روی خاک پاک می‌زند و به صورت خود می‌کشد و کف دستانش را بر پشت آنها می‌مالد. خداوند می‌فرماید: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾ (المائدة: ۶).
 «اگر یکی از شما بیمار بودید یا اینکه مسافر باشید یا اینکه یکی از شما از قضای حاجت برگشته‌اید یا آمیزش جنسی با

زنان کرده‌اید و در این صورت آب نیافتید با خاک پاک تیمم کنید و با آن بر صورت‌ها و دست‌های خود بکشید». حکم کسی که نتواند از آب برای وضو یا غسل استفاده کند مانند حکم کسی است که آب نداشته باشد. خداوند می‌فرماید: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾. (التغابن: ۱۶). «هر اندازه که می‌توانید از خدا بهراسید و پرهیزگاری کنید».

رسول الله می‌فرماید: «إِذَا أَمَرْتُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ»: «هرگاه شما را به انجام کاری امر نمودم هر اندازه که در توان دارید آنرا انجام دهید»
رسول الله به عمار پسر یاسر فرمود: «إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدِيكَ هَكَذَا».

رسول الله دستان مبارکش را روی زمین زد و سپس به صورت و دستان خود کشید. تیمم جائز نیست مگر به خاک پاک و دارای گرد و غبار باشد.

و باید نیت داشته باشد، بدون نیت تیمم جائز نیست. رسول الله می‌فرماید: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى»: «کردار انسانها به نیت آنها بستگی دارد، و برای هر

انسانی آنچه که نیت دارد محسوب می‌شود».

۱ - اگر مریضی او کم باشد و با بکارگیری آب ترس تلف شدن و مریضی خطرناک و به تأخیر افتادن مریضی و درد زیاد، نداشت مانند: درد سر، و درد دندان، و مانند آن، و ممکن بود از آب گرم استفاده نماید، تیمم برای او جائز نمی‌باشد، زیرا تیمم برای دفع ضرر می‌باشد و در اینجا ضرری در کار نیست. و آب هم وجود دارد، پس واجب است از آب استفاده کند.

۲ - و اگر مرض خطرناک باشد، و با بکارگیری آب نفس خود را از دست دهد، یا اعضای از دست دهد، یا مرض خطرناک‌تری ایجاد شود، و یا منفعتی را از دست دهد، در این صورت‌ها تیمم برای وی جائز می‌باشد. خداوند می‌فرماید: ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾. (النساء: ۲۹). «خودکشی نکنید که خداوند نسبت به شما مهربان است».

۳ - و اگر مرض طوری باشد که شخص مریض توان حرکت کردن را نداشته باشد، و کسی هم نباشد که به او آب

برساند، جائز است تیمم کند، و اگر شخصاً نتوانست تیمم کند دیگری او را تیمم کند.

اگر لباس او، یا بدن، یا فرش او کثیف شد، و نتوانست آنرا برطرف نماید، جائز است با آن حالت نماز بخواند. خداوند می‌فرماید: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾. (التغابن: ۱۶). جائز نیست بخاطر ناتوانی از طهارت و برطرف نمودن نجاست نماز را از وقت خود به تأخیر اندازد.

۳ - اگر در بدن مریض زخم‌های زیاد وجود داشت، یا جوش‌ها و دمل‌های چرکین در بدن او وجود داشت، یا شکستگی یا مریضی که نتواند از آب استفاده کند و جنب شد با دلایل پیشین جائز است تیمم کند، و اگر ممکن باشد که قسمت سالم بدن را بشوید واجب است آنرا بشوید و برای بقیه تیمم کند.

۴ - اگر مریض در محلی قرار داشت که نه آب وجود دارد و نه خاک، و نه کسی که آب یا خاک را به او برساند، در این حالت بدون تأخیر نماز می‌خواند، بدلیل فرموده خداوند که: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾. (التغابن: ۱۶).

۵ - اگر مریض دچار مرض سلسل البول، یا استمرار

خروج خون یا باد شده بود و پس از معالجه شفا نیافته بود، باید برای هر نمازی هنگام رسیدن وقت آن وضو بگیرد، و آنچه را که به بدن یا لباس او اصابت کرده بشوید، یا اگر ممکن باشد در هنگام نماز از لباس تمیزی استفاده کند.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾. (الحج: ۷۸).

«خداوند در دین کارهای سنگین و دشوار را بر دوش شما نگذاشته است».

و می‌فرماید: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾. (البقره: ۱۸۵).

«خداوند راحتی شما را می‌خواهد و خواهان زحمت شما نیست».

رسول الله می‌فرماید: «إِذَا أَمَرْتُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ»: «هرگاه شما را به انجام کاری امر نمودم هر اندازه که در توان دارید آنرا انجام دهید» برای خود احتیاط کند نگذارد نجاست در بدن و لباس و مکان نماز پخش شود.

و در عین وقت می‌تواند هر اندازه که برای او میسر است نماز بخواند، یا از روی مصحف قرآن تلاوت کند تا وقت

تمام می‌شود، و هنگامی که وقت نماز بعدی رسید وضو را اعاده نماید یا تیمم کند، اگر از بکارگیری آب معذور باشد. زیرا رسول الله امر فرموده به مستحاضه که برای هر نمازی باید وضو بگیرد^(۱) مستحاضه زنی را گویند که دائم در خون غیرقاعدگی باشد.

هنگامی که وقت نماز رسید و وضو گرفت دیگر اشکالی ندارد، اگر ادرار یا باد یا خون خارج شود.

اگر روی اعضای مریض چوب شکسته‌بندی یا گچ قرار گرفته باشد و مریض به آنها نیاز داشته باشد، برای وضو یا غسل کافی است روی آنها را مسح کند، و بقیه اعضای سالم را بشوید. اگر شستن اعضای سالم و مسح شکسته‌بندی نیز مشکل ایجاد می‌کند، کافی است تیمم بکند، بجای اعضای بسته شده و اعضایی که شستن آنها ایجاد مشکل می‌کند.

هر آنچه وضو را باطل می‌کند، تیمم را نیز باطل می‌کند، و تیمم نیز باطل می‌شود به توانایی بکارگیری آب برای کسی که از استعمال آن معذور بوده، یا به یافتن آب، برای کسی که بخاطر نبودن آن تیمم کرده است.

(۱) این هم حکم مستحاضه را دارد. (مترجم).

اهل علم اجماع کرده‌اند بر اینکه کسی که نمی‌تواند در حال ایستادن نماز بخواند، به حالت نشستن نماز بخواند، و اگر از نشستن هم معذور باشد، روی پهلو در حالیکه رو به قبله نموده است بخواند، و مستحب است که روی پهلو راست قرار بگیرد، و اگر نتواند روی پهلو قرار بگیرد، بر پشت و رو به آسمان نمازش بخواند.

رسول الله به عمران بن حصین فرمود: «صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فِقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ»: «نماز را با ایستادن بخوان، اگر نتوانستی به حالت نشستن، و اگر نتوانستی روی پهلو دراز بکشی و نماز بخوان. (روایت از بخاری). و در روایت نسائی آمده: «فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَمَسْتَلِقِيًّا»: «اگر نتوانستی بر پشت و رو به آسمان نماز را بخوان».

اگر کسی قادر باشد که به ایستادن نماز بخواند اما نتواند به رکوع و سجده برود، باید به حال ایستادن نماز بخواند، و برای رکوع اشاره کند، سپس بنشیند برای سجده نیز اشاره کند. خداوند می‌فرماید: ﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾. (البقره: ۲۳۸). «و از روی خضوع و اطاعت، برای خدا بپاخیزید!».

و رسول الله می‌فرماید: «صَلِّ قَائِمًا»: «به حالت ایستادن نماز بخوان» و نیز بخاطر عام بودن فرموده حق تعالی که می‌فرماید: ﴿فَأَتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾. (التغابن: ۱۶). «هر آن اندازه که در توان دارید از خدا بهراسید و پرهیزگاری کنید».

اگر کسی درد چشم داشت و پزشکان ماهر به او گفته باشند اگر بر پشت و رو به آسمان نماز بخوانی بهبودی می‌یابی بر پشت و رو به آسمان نمازش را بخواند. و اگر کسی از بردن رکوع و سجده معذور باشد کافی است به حالت خمیدن به آنها اشاره نماید، و برای سجده کمی بیشتر خم شود.

اگر کسی به تنهایی قادر به سجده بردن نباشد، رکوع می‌برد و برای سجده اشاره می‌نماید. و اگر کسی نتوانست پشتش را خم کند کافی است گردنش را خم کند.

و اما اگر کسی بعلت پیری یا هر مشکل دیگری پشتش خم شده و به حالت رکوع درآمده باشد، هنگامی که خواست به رکوع برود یک کمی بیشتر خم شود، و اگر ممکن باشد

برای سجده رفتن کمی صورتش را به زمین نزدیک کند. اگر کسی نتواند برای رکوع یا سجده با سر اشاره کند کافی است نیت داشته باشد و تکبیر بگوید. مادامی که عقلش را از دست نداده باشد، با دلایلی که گذشت به هیچ وجه نماز از او ساقط نمی‌شود.

هرگاه مریض در اثنای نماز آنچه را که از انجام آن ناتوان مانده بود توانست انجام دهد، مانند ایستادن، یا نشستن، یا رکوع، یا سجده، یا اشاره، به آن منتقل می‌شود، و آنرا انجام می‌دهد و نمازش را کامل می‌نماید.

هرگاه کسی خوابید، خواه مریض باشد یا نه، نماز نخواند و یا از یاد برد که نماز بخواند، هرگاه بیدار شد، یا به یاد آورد واجب است بلافاصله نمازش را بخواند، جائز نیست تا وقت رسیدن نماز دیگری آن را به تأخیر اندازد. رسول الله

می‌فرماید: «من نام عن صلاة أو نسيها فليصلها متى ذكرها لا كفارة لها إلا ذلك»: «اگر کسی خوابید یا از یاد برد که نماز بخواند، هرگاه بیدار شد یا به یاد آورد فوری آنرا بخواند، و بجز خواندن آن، کفاره دیگری ندارد. رسول الله این آیه را تلاوت فرمود: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾. (طه: ۱۴).

«نماز را برپای دار، تا همیشه به یاد من باشی».

به هیچ صورت جائز نیست نماز را ترک نمود بلکه بر هر مکلفی واجب است که در روزهای مریضی بر انجام نمازها حریص تر باشد از روزهای سلامتی و صحت. جائز نیست که هیچ کس فرضی را ترک نماید تا اینکه وقت آن فوت شود، هرچند که مریض باشد، مادامی که عقلش را از دست نداده باشد. بلکه بر او واجب است هر اندازه که می تواند آن را انجام دهد.

اگر عمداً آن را ترک نمود در حالیکه هنوز عاقل و سرحال است و می تواند آنرا انجام دهد هرچند که به اشاره باشد، گناهکار است بلکه برخی از اهل علم معتقد هستند به این کار کافر می شود، زیرا رسول الله می فرماید: «العهد الذي بيننا وبينهم الصلاة، فمن تركها فقد كفر». «عهد و پیمانی که در میان ما و کافران فرق می گذارد، نماز است. هر کسی آنرا ترک کند کافر می شود».

و نیز رسول الله می فرماید: «رأس الأمر الإسلام، وعموده الصلاة، وذروة سنامه الجهاد في سبيل الله».

«سر کارها اسلام است، و ستون آن نماز است، و بلندترین

قله آن جهاد در راه خدا است».

رسول الله می‌فرماید: «بين الرجل وبين الشرك أو الكفر، ترك الصلاة».

«فرق میان شخص مسلمان و شرک و کفر ترک نماز می‌باشد». (صحیح امام مسلم). باتوجه به دلایل قرآنی و احادیثی که در مورد شأن و منزلت نماز آمده‌اند این قول (یعنی تارک نماز کافر می‌شود) اصح‌تر و قوی‌تر می‌باشد.

اگر برای نمازگزار مشکل باشد که هر نمازی را سر وقت بخواند می‌تواند نمازها را با هم جمع کند.

مثلاً نماز ظهر و عصر را با هم جمع می‌کند، و مغرب و عشاء را با هم جمع می‌کند، خواه جمع تأخیر یا جمع تقدیم باشد، هر طور برای وی آسان باشد آنرا انجام می‌دهد.

برای توضیح بیشتر بگویم اگر بخواهد نماز عصر را به پیش می‌کشد و همراه با نماز ظهر آنرا می‌خواند.

و اگر بخواهد نماز ظهر را به تأخیر می‌اندازد و همراه با عصر می‌خواند.

و اگر خواست عشاء را به پیش می‌کشد و همراه نماز مغرب می‌خواند.

و یا مغرب را به تأخیر می‌اندازد و همراه عشاء می‌خواند.
و اما نماز فجر با نمازهای عشاء و ظهر خوانده نمی‌شود
زیرا وقت نماز فجر جدا از وقت نمازهای قبل و بعد آن
می‌باشد.

این بود برخی از احکام متعلق به حالات مریض در انجام
طهارت و نماز.

از خداوند سبحان مسئلت می‌نمایم که به مریضان مسلمان
شفا عطا فرماید، و گناهانشان را به رحمت خود بپوشاند، و
عفو و مغفرت و سلامتی دنیا و آخرت را شامل همگان
گرداند. تنها او بخشنده کریم است.

مفتی عام عربستان سعودی
و رئیس هیئت کبار علماء و اداره فتوی و تحقیقات علمی
عبدالعزیز بن عبدالله بن باز

۱. قرآن کریم.
۲. صحیح بخاری.
۳. صحیح مسلم.
۴. کتاب الصلاة شیخ ابن القیم.
۵. آداب اثر الصلاة شیخ محمد بن عبدالوهاب.
۶. مواقیت الصلاة شیخ محمد بن عثمان.
۷. الکلم الطیب شیخ الإسلام ابن تیمیه.
۸. تحفه الأخیار شیخ عبدالعزیز بن باز.

برای ارتباط با مترجم می‌توانید به آدرس زیر تماس بگیرید:

: (۱۱۷۵۷) ص. پ: (۱۵۰۱۰۳)

P.O.BOX (۱۵۰۱۰۳)

www.aqeedeh.com